

משך חיי

חיי

חכמה

תנחשו כתיב יעו"ש. שלפ"ז הוא באמת לא ניחש אך שסיפר להם שסמך על הניחוש שהיא ממשפחת אברהם כמו שאמר לפניכם שלטווה ע"ז ג"כ מאברהם ודו"ק. ואשר דבר לי יתכן כי הוא מקרא קלר כדרך המקראות והיינו אשר דבר לי כי בילחק יקרא זרע לא בישמעאל ואשר נשבע לי לזרעך אתן את הארץ הזאת וכו' לכן לא תשב בני שמה כי לו הבטיח ד' ליתן הארץ הזאת ויתכן כי זה לא פרסם אברהם שלא להטיל קנאה בין הבנים ודו"ק.

מה דלא לזה את ילחק בנו שלא ישא אשה מצבות הכנעני. מכאן ראייה להמוהרי"ק הביאו רמ"א דהבן אינו חייב לשמוע להאב אם מוחה בו מלישא אשה שהוא חפץ. ומה דלזה ילחק ליעקב לא תקח אשה מצבות הכנעני הוא מפני שאמר לו ויתן לך ברכת אברהם כו' את ארץ מגורריך אשר נתן בו לאברהם וזה כחוב ונחתי לך ולזרעך אחריו את ארץ כנען והיינו להם לאלקים ופירשו בסוף פרק נושאין על האנוסה. לא תיבב כנענית ושפחה דלא ליזול זרעך בתרה. אם כן הוא תנאי וכן אמר לו ילחק שלא תקח מצבות הכנעני ויחיל עליך ברכת אברהם לנחול הארץ כמו שנתן ד' לאברהם על תנאי זה ומשום זה אמר וירא עשו כי בך ילחק את יעקב כו' בצברו אוחו וילו עליו לאמור לא תקח כו' מצבות כנען שאין זו מלוה שמחוייב לכבד את אביו רק תנאי בצברו אותו שאם לא ישמע אליו בזה אין הברכה קיימת וכמוש"ב.

כ"י עשית חסד עם אדוני פירשו ע"ד האמת כי ילחק מדת גבורה ומהתדבקות גבורה עם החסד נעשה בריח התיכון אמת ולכן כאשר הרגיש צרבה מדת החסד אמר צריך ד' אשר לא עוז חסדו ואמתו שטולד מדת אמת מהתמזגות חו"צ וזה הוא מדתו של יעקב. ולכן ותשא רבקה כו' ותפול מדת פחד ילחק. וזה מי האיש הלזה האולך בשדה עולם הדין ותתכם ודו"ק.

יידר הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יולדת. לפי דרכי הלשון הו"ל למיכתב ויהי טרם כלה הוא לדבר אך הענין. דלפי הנראה הבקשה של אליעזר הוא הסיבה ומה שרבקה יולדת וכדה על שכמה הוא המסובב. אולם האמת לא כן כי השם רלה להראות שרבקה בת זוגו של ילחק שם הדברים בפי אליעזר שיעשה נסיון בהשקיות מים וידע מזה שרבקה בת זוגו וא"כ ילידת רבקה הוא הסיבה והמסובב הוא שידבר זה אליעזר בזה שאמר ויהי מה הוא שהיה שהוא טרם כלה לדבר היינו שדברו היה מהשם ודו"ק

יידבר אל בני חת כו' איש ממנו לא יכלה את קברו פירשו דליתא בצבורות שמכר קברו באין בני המשפחה למחות וזה הוא לעיני בני חת שלא ימחו והיינו דאמר איש ממנו אפילו בפרט לא יכלה את קברו שהוא כבוד גדול כי נשיא אלקים וכו' ואינו לריך הסכם הכללי ודו"ק:

יירם שדה עפרון כו' לאברהם למקנה לעיני בני חת כו' פירשו על פי שיטת רבינו האי גאון הובא בביאורי הגר"א חו"מ סימן קל"ד שטו"ג מ"שאל וישראל מעו"ג בלא טעם דמסיכת דעת לית בזה חד קנין מהני ג' קנינים ומקנים בזה קרקע רק בשטר לחוד ולכן ישראל הלוך מעו"ג ילאו מרשות עו"ג ע"י כסף רק דישראל לא מלי וכו' בזה רק ע"י שטר או חזקה לחוד כמו בנכסי הפקר ולכן אבות שילאו מכלל בני נח ולכן ויקם שדה עפרון לאברהם למקנה רק לעיני בני חת שלא דנו את אברהם כדן ישראל לגבי צ"כ וכדן תורה אצל עפ"י דין תורה לא קנה אברהם את השדה רק דהוי כמו שדה הפקר ובשקבר אברהם וזה בה מדין חזקה ולכן כתיב אחר כך עוד ויקם השדה כו' אחרי שקבר שרה ונכון.

כ"י אל ארתי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני הנה אמר אברהם ארתי לרמוז כי ארם נהרים ג"כ יהיה של בניו שדוד עמיד לכבוש סוריה ויהיה ארתי רק אליעזר השמיט דבר זה שלא יחרה אף לבן ובתואל על זה. ויתכן כי אברהם לא אמר שילך אל משפחתו רק אל העיר אשר הולד שם ומשם יקח אשה אף אף אם אינה ממשפחתו רק שתהא מן העיר הזאת. ולכן אמר כי הנערה אשר יראה בזה נדיבות להטריח ולהשקות לגמלו ראויה היא להנשא לבן אברהם ולהביאה לתוך ביתו ובטח חוטב צעיני הנערה ואציה להתחתן עם אברהם ולא היה ניחוש. רק אליעזר ראה לאמת זה להם אשר הדבר בגזירה מוחלטת ובהשגחה פרטית (כאשר כן היה באמת) אמר שאברהם ליזוה ליקח ממשפחתו ומזית אביו [אולי סבר שזה נרמז באמרו ואל מולדתי] והוא ניחש וכן היה כי העלמה היתה מזית אבי אברהם. ולכן שיה גס בזה שלא נתן לה האמידים עד ששאלה בת מי היא כי כיון שלפי דבריו הלווי היה מאברהם רק על משפחתו מי יודע אם ממשפחתו הוא. ובאמת לא לוזה רק על העיר שבה נולד ולכן נתן קודם ששאל בת מי היא כי תהיה למי שיהיה תנשא לבן אברהם ובה מסולק מה שהקשו בתוס' למ"ד דב"ג נלטו על הכישוף ולא

לפניו כי לא היתה זוכרת אותם:

ויאמרו מד' יאל הדבר וכו' הנה רבקה לפניך קח ולך ע"ד לחות יש לומר. דשיטת כמה פוסקים דשליח להוליך קדושין אינו יכול לעשות שליח אחר דהו"ל מילי כיון דתלוי ברצון האשה לא הוי מעשה ולכן לא מלי משוי שליח אחר להולכה יעוין סימן ליה בהגה"ה וכאן היה שליח מאברהם והלא אברהם הוא שליח מילחק וא"כ אין שליח עושה שליח אולם אחרי כי מד' יאל הדבר והדבר מחויב להיות אי"כ אין זה תלוי ברצונו והוא כמו שליח להולכה בגט דמלי משוי שליח אחר משום דאיתא בע"כ אי"כ היא מקודשת בלמדין אשר על ידיה וקח ולך ותהיה אשה לבן אדוניך כאשר דבר ד' שכבר נתקדשה בו' ולכן בקשו תשכ הגערה אחנו כדן בין אירוסין לשואבין כמו שדרשו בגמרא: -

וישתחו ארלה לר' למעלה כתוב וישתחו לר' ולא ארלה. נראה דדמשק אליעזר שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים והיה יודע מאברהם שאבן משכית אסור אף לשמים לכן ברמז כתוב וישתחו לר' אבל כאן בבית לבן וישתחו ארלה שלא על הרפלה לר' הלאמוד לא נזכר גבי האבות משום שהאבות הן ההורכבה. (מדיר פ' לך) והי' אללן כמו במקדש רק כאן שאליעזר הלך בארם מוזן לאברהם כתוב הדין הזה דעל רפלה אסור להשתחות ודו"ק.

ומגדנות בו' הוא והאנשים אשר עמו. אבל אמה ואחיה ורבקה לא היו אוכלים משום שאכלים היו מצתואל ורק אירוסין מותר תוך שבעה. אבל סעודת אירוסין אסור כפסק רמב"ם לכן נתן להם מגדנות היינו קליות ואגוזים כמו"ש במדרש. **ויביאה** יחזק האהלה בו' ויקח את רבקה ותהי לו בו' יתכן כי היה חושש כיון שראתה אותו חמדה אותו ושמה ראתה מחמת חימוד ולכן המתין עד שתטעה ואחר זה לקחה אמנם זה מומרא לחוש מן הראיה לחוד ועיין חת"ם סימן קפ"ד שהאריך בזה הטב.

ותדי לו לאשה ויאהבה. לפי מה שמבואר בילקוט ובכל בו הלכות כסוי הדם שכשנפלה נשרו בתוליה וריח בתוספות כתובות פ"ק פ' דמוכת עץ פתחה נעול אם כן כשבא עליה מלאה פתחה נעול לכן ויאהבה וכפי הגרסה יחזק היה ככה גדול שהיה בגדר קדש הקדשים. לכן אמרו במדיר שמפני זה לא היה ראוי ללאת מארץ ישראל. לכן נראה מהג' יבמות דף ס"א דרבקה נערה הואי ואם המתין עשור בו' הלא אין בין נערו לנערה רק ששה חדשים לבד ואם הואי בעת נשואין בוגרת היה

ודיק בזה. או שדבר אל לבו במחשבה לבד אם כן ההוי' והמופת הי' רק אליו לבדו.

ותרר העינה וכו' ותרן עוד אל הבאר ומשאל לכל גמליו. מזה הוכחתי במשוכה כהבית שמואל דמעיינות ובארות אחד הן בלשון תורה. וכן הוא בלשון חכמים תענית י"ט גבי נקדימון בן גוריון למלא לו י"ב מעיינות מים ויעוין רש"י שם דלא היו טובעים כ"כ והיה ע"י חפירה ובנין סביבם כדמשמע. ויתכן דכשהלכה לשאוב לה ולחליעזר עלו המים לקראתה כמדיר והוא כמחכה ומביט לקראתה וזה כלופה בעיניו ולכן כתיב העיינה וגבי גמלים לא עלו המים והיתה מוכרתת לירד להבאר ומשאל ודו"ק.

ותאמר גם לגמליך אשאל. למדנו שהאדם לריך לחוש לעלמו ושמירתו על עלמו ולחליעזר אחר שבקש הגמליני נא נתנה לו. אבל בהמות משום שער בע"ח מוטל על אחר כמו על הבעלים ומזה למדנו הלכה דקולץ אדם ע"י עלמו. אבל אינו קולץ ע"י בהמתו מפני שאין בה דעת ומשנה ערוכה היא בסוף הפועלים. ולכן נתנה להם אף שלא ביקש ומה שלא ביקש מפני שאין דרך ארץ. להטריח חבירו עבור בהמותיו ופשוט.

וירץ לבן אל האיש בו' שהגערה הגידה כדברים האלה. זה מה שאמר ברוך ד' אלקי אדוני בו' בית אחי אדוני. והיה סבור לבן שבא אליעזר לקחת אותו לחתן עבור בתו אשר יולדה לו כמו שדרשו רז"ל וד' ברך את אברהם בכל בת היתה לו ובכל שמה ולכן רץ. אולם אחרי התבוננו וראותו את הגוס והלמידים וכשמעו בו' כה דבר אלי האיש פירוש דברים הגדלים שמכווין אליה לבד. אז התבונן כי רק לרבקה כיון לקחת אותה לכלה לאברהם אז בא אל האיש ולא כדן במרואה ובחיפזון ודו"ק: -

ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא בו'. פירוש. שלבן פתח הגמלים ונתן תבן ומספוא ומים בו' אבל לאכול הלא ידע לבן שבבית אברהם נהרין מאכילת איסור ולא ידע מה ליתן לפניהם לכן התעסקו בהכנת המאכלים אנשי אליעזר, ולזה כתוב ויושם לפניו לאכול שאנשיו שמו לפני אליעזר המאכלים כפי שידעו אלל אברהם שלריך שחיטה ודיקה ואיסור בשר בחלב וכו"ו. עיין ראב"ע:

ומה שהאריך בהספור להראות שרק מפני קרבת המשפחה רולה אברהם ליקח אשה לבנו מהם. ומה שלא הלך יחזק בעלמו מפני כי הוא אינו מכיר המשפחה ולא שמע מאמו מהמשפחה שהולידה אותו אחרי זקנתה אחרי אשר כבר יאלה מחרן ולא סיפרה

משך

חיי

חכמה

כי עקרה היא בוא"ז כתיב וע"ל הרמז יש לומר דהיא היתה בת י"ג שנים וכן ארבעים בקמתו את רבקה וכן ששים שנה בלדת אותה הרי היתה בת כ"ג שנה כשילדה לא מזה יא שנה שאינה מולדת (יבמות י"ג) וא"כ לא היתה עקרה. רק י"ב שנים וזה בגימטריא י"ב ודו"ק **שני** גוים בבטן זה אנטוניוס ורבי כו'. הענין דשרה בררה חלק הטוב וחלק הרע נטלה הגר וכמו שאמרו עד יעקב אבינו לא פסקה זוהמה (שבת) וכיון שראתה שהבנים מתרוללים וכשהולכת לבית ע"ז עשו מפרנסם ללאת הרי כאן האחד טוב והאחר רע ולמה זה אנכי שלא כדרך שרה שלרבקה ניתן גם את הטוב גם את הרע ולא ציררו לה הטוב לעלמו והשיבו לה שני גוים זה אנטוניוס הרי שבחלק הרע שלך מעורבב גם הטוב ולכן המה שניהם בבטן ודו"ק.

כי ירא לאמר אשתי פן יהרגוני כו' חסר מלות כי אמר ראב"ע ובמכוון יש לאמר דהקשה רמ"א בתשובה כיון שהחזיק את עצמו שלשים יום לאחותו למ"ד בן נח אסור באחותו איך היה מותר להיות עמה והעיקר דבזה מועיל אמתלא אפי"ג דבכ"מ אמרו מלקין על החזקות כאן הוה אמתלא דמוכח למי שזודע יופי רבקה ודרך אנשי המקום הפרושים בעריות ודרך יאחזק אשר למד מאברהם שעשה כן הוי אומדנא גלויה ומפורסמת שהענין הוא שקר רק מיראה והענין כאלו אומר בעלמו פן יהרגוני לכל המחזקין ומעיין בזה כי הדבר לוח ומומד פן יהרגוני לכן נשמט מלת כי אמר להורות שלא היה לריק לאמור זאת ודו"ק:

וידר לו מקנה לאן ומקנה בקר כו' הנה כתוב שני פעמים מקנה מפני שיחזק חידוש מלות מעשר כמוש"כ הרמב"ם בהלכות מלכים ומעשר בהמה אינו מחטש מלאן על בקר וכבשים ועוים מחטשין מזה על זה ולכן היה לו מקנה לאן בפני עצמו ומקנה בקר בפני עצמו כדי להפריש מעשר מכל אחד ואחד. וכבשים ועוים מחטשין וע"ז לכן כייל להו במקנה לאן ועיין ריש פרק מעשר בהמה דדריש כהאי גוונא קרא דכל חלב וכו', תן חלב לזה וחלב לזה כו' ודו"ק:

אל תירא כי אחך אטובי כו' והרבתי את זרעך בעבור אברהם עבדי הנה בחייו קראו אוהבי וכן במראה ראשונה וילחך אמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וכאן קראו עבדי הוא להראות כי אברהם אביו עבד עבודת קרבות שבה מוצאות צדיק אל באלוני ממרא והוא אינו עושה מוצא ואינו עובד להקב"ה שאין עבודה אלא קרבות ולכן הבין יאחזק מה שהעיר לו הקב"ה ויבן שם מוצא והבין:

ויבן שם מוצא הנה ענין בנין המוצא היה לפרסם הנביאה

היה אסור בה. לכן אמר אל תאמרו אותי כו' אבל מוכת עץ בעת נשואין מותר ללא אשתני גופה והוי כאירס האלמנה ונעשה כ"ג כמוש"כ במוס' לכן היו טופות שומרים הדם שמוכת עץ מעיקרא לא ישא ודו"ק. **ויקברו** אותו יאחזק וישמעאל. צ"ב סוף פ"ק ומדאבר' קיי' ש"מ עשה תשובה פירוש דהטעם משום דהוא ה' בן הגבירה אבל חטא של ישמעאל היה כי יאחזק היה על המטהה שמאבימלך נתעברה כפ"י הספורני לכן תשובתו היה שהודה שילחך בן הגבירה מאברהם והי' מאמין לקול המלאך ששמע כמו שדרשו ע"פ והוא אחריז זה ישמעאל.

בהפטרה

אתה נשבעת בד' אלוקיך. וכן אמר בנייהו אמן כה יאמר ד' אלקי אדוני המלך דוד משום שעי' נתן הנביא נאמר לו ונתתי לך שם כשם הגדולים כו' ופי' במדרש זה שאומרים אלקי דוד ובונה ירושלים לכן בתפלתו מסיימים אחר וכסא דוד בונה ירושלים משום שהנוסחא היה אלקי דוד והיה מעין החתימה ועיין משאת בנימין סימן כ"ה -- ורמזה לו שעי' נתן הנביא בזה אליו ודו"ק בכ"ז.

כאשר נשבעתי לך בד' אלקי ישראל כי שלמה בןך ימלוך. פירוש כי כמו ישראל סבא המליך בנו יהודה ונטל מראובן בן אטובי אמליך שלמה להעיר מאדוניהו וכפירוש התרגום על יתר שאת כו'.

תולדות

ויעתר יאחזק לד' לנכח אשתו פירוש בשביל אשתו רשכ"ס. כי הוא היה בטוח שיהיה לו זרע וכמו שאמר השי"ת לאברהם וקראת אתו שמו יאחזק והקימותי את בריתי אתו וכו' לזרעו אחריי רק יתכן שיליד מאשה אחרת לכן התפלל כמו שאיתא במדרש שכל מה שיליד יהיה לו מזדיקת הלז. אך כיון שהוליד הבנים ירא לאמר אשתי פן יהרגוני כי ההבטחה יכולה להסתקיים בזרעו ומה שהיה מפחד אברהם ואמר לאבימלך והרגוני על דבר אשתי יתכן כמוש"כ הרמב"ם בחיבורו ובפירוש המשנה (והובא לעיל) שהנאמר עפי' נביא אינו יכול להשתנות רק אם נאמר לנביא עצמו על עצמו יכול להשתנות שלא יהיה מזה הכחשה לדברי הנביא לכן אברהם שלו בעלמו נאמר אבל שרה אשתך יולדת לך בן כו' יכול להשתנות אבל אברהם שאמר ליאחזק הרי נאמר לו מפי נביא וא"כ אינו יכול להשתנות ביאחזק כדי שלא יסתפק בנבואת אברהם אביו ודו"ק:

ולחם וגדולה מזו אמרו רז"ל המביא דורון למ"ח כאלו מקריב בכורים הממלא גרוגס של ת"ח כאלו הקריב נסכים כו' כ"ש האבות הק' לכן בשר ולחם קרב בבמה קטנה כמו דאמרו אין תרומת לחמי מודה בבמה אבל לחמים איכא (יעוין זבחים קי"ט) וכן נסכים אפי"ג דאין קריבין בפ"ע אבל עם הזבח באין וכדברי רש"י לכן רק בהרימו ריח בגדיו שזה נגד קטורת שאין קטורת בבמה קטנה לכן אמר ראה ריח בני כריח שדה כו' זה בהמ"ק שקראו ילחך שדה וכן דרש במ"ר פ"ה על בהמ"ק שראה אותו והבין

ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' יפלא האין יוחם על ריח ראייה ועוד מה ראה בלשון נוכח והענין יובן עפ"י שני הקדמות מדרש ותכנה עיניו מראות מראות ברעפא של רשע מראות בעשקן של אלו (רש"י) זוה"ק: ויאמר ראה מלא סתום הוא אית דאמרי שכינתא הוא ואית דאמרי ילחך ושניהן אחת כי רש"י מדבר בפיו בשמא דקוב"ה וזה שאמר ראה תוכל לראות ולא יכח עיניך מאותו רשע כי ריח בני (הוא יעקב) כריח השדה אשר ברכו ד' וזה שקרא הרוש"ק בני ליעקב כמו שכתוב בני בכורי ישראל או שאמר ראה פירוש תוכל לראות שהוא יעקב ולא תקללו כי ריח בני כריח השדה כו' והכל הולך אל סוגנו אחד.

יעבדיך עמים וישתחו לך לאמים כתיב חסר וא"ו לרמוז ששה אומות חסרים אשר לא תחיה כל נשמה וגרגשי פנה לאפריקי ועיין תו"ס גיטין מ"ז יעו"ש. והא דכתיב במקץ ויקדו וישתחו חסר כי קאי על בנימין שהשתחוה דקודם השתחוה אחיו ארלה ואחרי זה בנימין לכן וישא עיניו וירא את בנימין ולפ"ו בנימין ויעקב שהשתחוה על ראש המטה לא השתחוה לאפיו ארלה. וזה שאמר יעקב הבוא נבוא כו' להשתחוה לך ארלה כי רק באחיו כתיב שהשתחוה ארלה ודו"ק: **יירי** אך ילא ילא יעקב מאת פני ילחך אביו אפשר דילא כמו דאמר פרק הוליו לו דף נ"ג וכן תלמוד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך כו' רבא כד הוה מיפטר מניה דרב יוסף וכו' וזה מאת פני ילחך אביו שהלך מנגד פניו או אפשר דפני הוא לשון כעס וכמו שדרשו על וימת הרן על פני תרח אביו שהוא סבור שהוא עשונותמרט על שצירך אותו ושמהו לארון לאחיו יעקב איש חס והיה בכעס ואין השכינה שורה מתוך כעס ולכן ויחרד חרדה גדולה עד מאד ועיין תנחומא.

הנה עשו אחיך מתגחם לך להרגך ועתה בני שמע בקולי כו' אם לוקח יעקב כו' הענין שנאמר לה

הנבואה או הנם אשר ע"ז בנה המזבח וכן קראו שם המזבח ד' נסי ד' שלם וכיו"ב. והנה במחזה הראשונה אשר הנבואה היה שירש הוא וזרעו כל הארלות האל לא פרסם אותם כי היה מיוחד מפני יושב הארץ פן יחרה קנאתם בו וילחך לא נלחם מימיו ועוד כי היה נגד דרכי המוסר אשר אנשי הארץ שלמים הם אמו והוא יביט לנחול ארלם לכן לא פרסם המראה הזו ולא בנה מזבח. לא כן במראה השנייה אשר לא הזכיר לו הארץ רק שאמר אל תירא וברכתך. בנה מזבח ופרסם המראה. לכן אמרו הנה ראו ראוי כי היה ד' עמך זה על התגלות כבוד ד' אליו והבין: **ואחזות** מרעהו יתכן כי שב אל ילחך שרלה לפייסו והלך עם הרועים שנתרועע ילחך עממו למטן יפייסוהו:

תהי נא אלה ביטחתי בני וביניך כו' הוא כמו שפסק הרמב"ם דכמו דנשבע אדם לקיים המלוות בקום ועשה לזרעו נפשיה כן נשבע שלא לעשות דבר האסור לעשותו. וזה שחומר הוא רק ביד"ש לכן כאן הלא הוי מושבע ועומד מאברהם שהשביעו לו ולניו ולנכדו ואין שבעה חלה על שבעה רק חומרנו בידי שמים לכן אמר לשון אלה ודו"ק:

אתה עתה ברוך ד'. פירוש שכאשר היתה עמנו אחרנו כי עלמית ממנו. היינו שלקחת שלנו ומאחנו נתעשר אבל כעת רואים אגחו שאתה בעלמך ברוך ד' ומהשגחתו יתברך בזה אליך ההללחה והברכה הנפרלה מגבולי הטבע:

ויקרא אותה שבעה על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה הכוונה שבפרשת וירא כשנשבע אבימלך ואברהם וברחו שניהם ברית קרא למקום באר שבע אבל אחר כך כשגרשו את ילחך הופר הברית בין שניהם ובטלה השבעה שנשבעו שכיון שאבימלך הפר בריתו תו אין בני אברהם בכלל השבעה אבל כי באו ליחלך ועשו עמו שלום וכשבעו זל"ז שוב נתקיים השבעה ונקרא שנית שם המקום באר שבע עד היום הזה וזה שאמר על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה ונכון:

ויבא לו יין מרכא כפולה יעו"י זוה"ק פ' בלק דף קמ"ט בשם היוקא ופשוטו דהשמה כו"ב בב"א הרי זה גרגרן שנים דרך ארץ לכן הפסיק והוא הביא לו הכוס שתי פפמים שמה בשתי פפמים ופשוטו.

יירח את ריח בגדיו המתבונן יראה כי הדברים שהביא ליחלך לשמת נפשו ולהיותו מוכן לנבואה ומשון לשפט האלוקים כמו שאמרו האבות הן הן המרכבה ויעו"י רמזין בזה הביא לו נגד קרבנות וזה בשר

משך

תולדות

חכמה

מסיים אשר דברתי לך ועיין רש"י משום דביחזק כו'. או משום שילא מארץ ישראל ואינו מכבדו אשר נפגש ע"ז במכירת יוסף ועשו מכבדו לא הזכיר אביו ולכן בוישלא קאמר יעקב. אלקי כו' אבי יחזק משום שחזר לארץ ישראל ללכת אל אביו. והזה"ק מתרץ בחופן אחר עיי"ש ודו"ק.

אר האדמה הזאת אמר אדמה ולא ארץ לכוז שישבו כשהוא מת ממלרים להאדמה הזאת:

אכן יש ד' במקום הזה ואנכי לא ידעתי הענין מבואר עם הפסוק וארא אל אברהם יחזק ויעקב באל שדי ושמי ד' לא נודעתי להם ועיין רש"י ומדרש ולכן בכל הספר לא תמצא אני ד' רק אני אל שדי רק אחרי יליאת מלרים שכבר נתקיימה הגזירה של ועבדום וענו אותם התחיל להראות בשם הויה ולכן בהבטחתו לאברהם קודם התחיל להראות בשם הויה וזה שאמר בפ' לך ע"ז אני ד' אשר הולאתיך וכו'. ומיד אמר ובמה אדע ונגזר השעבוד הקשה ונפסק עבור זה ההתגלות בשם ד' רק בשם שדי [עיין גדרים ל"ב שבוז חטא בשאלת כמה אדע ונגזר השעבוד עיי"ש] לכן לא מסר אברהם ליחזק רק שם שדי והורה דרכי השם בהוראת שם שדי. וכן ביחזק כתיב אני אלקי אברהם ולא כתיב הויה וכן ויתן לך האלקים. ואל שדי יצרך אותך וכו' אבל יעקב במחזה אמר אליו אני הויה אלקי כו'. [דבמחזה שחא דרגי מנבואה כו' בזה"ק עיי"ש] וזה שאמר ויקץ יעקב וכו' ויאמר אכן יש ד' כו' ואנכי לא ידעתי שלא ידעתי מזה זו מאבותי ולא הורו לי דרכי השם בזה השם הנורא וזה ביאור נכון ודו"ק. --

ייקח האבן אשר שם מראשותיו כו' לא בנה מזבח כי חשש פן יקריבו עליו לע"ז יושבי הארץ. אבל מלכה לא היה דרך העו"ג להקריב עליו כמו שאמרו בספרי אשר שגא שהיתה אהבה בימי האבות ועיין רש"י שופטים ולא הקים אותה בלילה דאין בוגין בזה"ק בלילה כמו שאמרו וביום הקים כו'.

וישב עמו חודש ימים כו' יעוין מדרש ומכאן למדנו שאורח מקרי לענין עירוב שלשים יום ירושלמי הדר ה"ב וכן לשאר דברים וצ"ח ליתובי מתא וחדש דקרא שלשים יום ויעוין תוס' כתובות דף ע"א ד"ה ר' יודא.

הפעם אודה את ד' עפ"י דרך המדרש יתכן כי על שלשה הרגשות רחיה שמיטה משום אין שום ברכה לא על מראה נאה ולא על קול נעים רק על הרגשת הריח יליף מכל הגשמה תהלה דבר שהגשמה

לה בנבואה ורצ יעבוד לעיר ואיך יהרוג עשו את יעקב חולם יכול להתקיים בזרעו כמו לאום מלאום יחמץ אך זה דוקא אם ישא אשה ויוליד בנים לכן עכשיו הנה עשו אחיך מתנחם כו' ואיך תוכל לישא אשה פה לכן ברח לך אל לבן אחי אמר וקח אשה משם ודו"ק. **ו**יתן לך את ברכת אברהם ראה עתה כי הגירות מתקיים ביעקב והוא פורע השער לכן אמר ברכת אברהם וזה אשר כרת עמו בברית בין הבתרים שאמר כי גר יהיה זרעך לזרעך נתתי את הארץ הזאת וכמו שאמרו זאת הטענה בשלחם מלאכים אל מלך אדום עיין רש"י ומדרש שם פרשה חוקת ופשוט:

בהפסרה

מגשימים על מזבחי לחם מגואל כו' הענין כי לחם הפנים שנים עשר חלות הנחלקין לכל המשמרה ויש שמגיע להם כפול ע"ז היו מלעגים וכמו דמייתי ריש פסחים הגיעני כוגב הלטאה בדקן אחרי וכו' והבזיכין הם המחירים הלחם ומקריבין אותו על המזבח והנה אם הן מלעגים מן הלחם הו גס הבזיכין הוי מגואלין לכן אמר מגשים על מזבחי לחם מגואל כו' זה הבזיכין שקריבין ע"ג מזבח ובמה באמרם שלחן ד' נבזה הוא א"כ שהלחם הוא נבזה הלא גם הבזיכים מגואל שזה המתיר של הלחם ודו"ק.

ויצא

וילך חרנה. פירוש שהיה גר ולא היה לו שום מבטא פרטית תכליתית רק לילך חרנה למשפחת אביו ואחי אמו אשר המה יעזרוהו ויסעדוהו. אבל כשהבטיח להשי"ת ושמתוך בכל אשר חלק. שוב לא השקיף על חרן בפרט ולא היה תקותו על משפחתו ואחי אמו רק וילך ארצה בני קדם שהלך לכל מקום שזמין לפניו הכל בהשקפה חדא כי בכ"מ ישמרוהו השם ואלקים יהיה עמו ויהן.

אני ד' אלקי אברהם אביך ואלקי יחזק יתכן עפ"י מה שהביא המהרי"ט בשניות אר"ח סימן ז' דזרע אברהם לא מיקרי עשו וזרע יחזק מיקרי משום דביחזק יקרא לך זרע כאמר לאברהם ביחזק ולא כל יחזק. [וכבר הבאתי לעיל פ' וירא דמאגדה דשבת פ' הבונה ז"ל ח"ק הללו זרעו של יחזק מוכח דעשו אינו זרע יחזק עיי"ש. אך לשיטת הרי"ט משום שבניו של עשו הם מכותות שולדה כמותה א"ש ודו"ק:] ולכן מדוייק שפיר אלקי אברהם אביך ביחזק לא הזכיר אביך מפני שהוא אבי עשו ג"כ ולכן

רו"ל על קרא לא תקים לך מזבח אשר שגא ד' אלקיך מזבח זו האזנה לאבות ושואה לבנים. ויתכן כי בעשרים ושנים שנים האילו. התחילו הגוים לעשות מזבח לע"ז ופוק חזי דלכן אמר עד המזבח ויעקב לא אמר יעו"ש. ואפשר כי נתוודע להם ממה שיעקב ניסך עליה נסך וילק עליה שמן והקדישוה כי שם יעקב היה גדול באלו ועשו אותה לנעמד. לכן איחר נדחו עד שאמר לו הקב"ה ועשה מזבח לאל הנראה כו' ויבן שם מזבח כו'. ומה שאמר להלן וילב יעקב מזבח כו' הוא בפעם הראשון כפירוש הראשון ורמזין קלסו ע"ש ודו"ק. --

וינדהג את כל מקנהו כו' לבוא אל יצחק אביו וכו' מה שאמר אל יצחק ולא הזכיר רבקה שעדיין היתה בחיים. משום שהיא אמרה ושלחתי ולקחתיך משם וכ"ז שלא שלחה אליו הרי מחלה לו כבודו. אבל יצחק אמר רק וקח לך משם אשה. ולכן הרי לא מחל על כבודו ומפני כן הלך אל יצחק אביו ודו"ק. **ותגנוב** רחל התרפס. אפשר שזה היה כדי שיראה אליו ד' וכמו שדרשו על ויאמר ד' בפרשת בא שצית פרעה כו'.

עם אשר וכו' לא יחיה שכן נח נהרג על הגזל. ואינו קללה כלל כן נראה לפי הפשט אבל לפי המדרש מזה רחל מאותה קללה (רש"י) אע"ג שלא מלא בכ"ז קללת חכם אפילו על תנאי אינו חוזר. כדאמרו ז"ל במכות על יהודה ע"ש בתוספות. **כי** לא אוכל לקום מפניך תיבת לוא מלא בזיו אלף יהוא כאלו כתוב כי לו לא אוכל לקום הא לאחרים אוכל לקום וכמו שדרשו בשבועות אם לוא יגיד וגשא כו' ע"ש.

כי משעת את כל כלי מה מלאת מכל כלי ביתך. ירמוז על מה שפירש השל"ה הא שאמרה רחל דרך נשים לי הוא רמז על התרפים שט"ז מטמאה צונט ומשא כדה. ואם נגנז ע"ז אמרו במסכת ע"ז דף ק"ג ע"ב דאיכא מאן דמבעט לה דמדלל יכלה להגיל עלמה. עלמה לא מלאת לאחריו מללה רק כאן שלבן מבקש אחריה איך ציטלס וכמו דאיתא במדרש שאמרו שבטים צוטנו מן אבי אמה שאמר למה גנבת אלקי יעו"ש ולכן אם לא היה מבקש וממשש את כליו למלא התרפים לא יכלה רחל לאמר זה ולסקר חלילה. אבל עכשיו כי משעת את כל כלי הרי עדיין המה אינה מצוטלים ושפיר אמרה דרך נשים לי שהם מטמאים עדיין ולכן מה מלאת מכל כלי ביתך ודו"ק.

אם תנונה את צויתי ואם תקח נשים על צויתי ע"י

שהנשמה נהנית כו' לכן בראובן שמורה על ראיה ושמעון על שמיעה ולוי על משוש אין ברכה רק ביהודה שכתוב והריחו ביראת ד' כתוב הודי' ודו"ק. **ותלד** זלפה. לא נאמר ותרם צבני זלפה יתכן כי נולדו מהריון אחד וגד נגמר לורתו לשבעה חדשים. (כמספר גד) ואשר נגמרה לורתו לתשעה כיווד וחוקי' בני ר"ח בדה כ"ז ולכן קראה שמו מלשון גודו אלנא שנקלץ מאחיו ואמרה בגד מלשון בגד שהיה מלובש באחיו כמו בגד. ודו"ק.

הנה שכן שכתבך הלילה לריך להבין מאי שכירות יש כאן ונראה שהוא מטעם שסילקה עלמה מלשכב עמו לילה זו. הוי כקנין גמור ולא שייך על זה לאמור דהוי כמו קנין דברים ועיין ראש"ש ב"מ גבי בן המלך דקנה מגי'. בראש"ש פרק המקבל הימן כ"ג ועוד יש לדבר בזה אכמ"ל.

זבדני אלקים זבד טוב. תורה כהונה מלכות. וזה יזבלי אישי' וכמו שדרשו ז"ל על ויעש להם צתים צתי כהונה ומלכות כי כתר כהונה לוי. כתר מלכות יהודה. כתר תורה יששכר. וכמו שנאמר ומצני יששכר יודעי צינה לעיתים. אך יששכר בלא זבולון מחזיקו אינו יכול ללמוד ולכן אמרה צלית זבולון הפעם יזבלי אישי' וזבדני אלקים זבד טוב ודו"ק. **יירי** לו לאן רבות ושפחות ועבדים כו'. זרות רואים אנו כאן. דבכ"מ כתוב עבדים קודם שפחות עבד ושפחה. עבד או אמה. והנראה עפ"י מה דאמרו וכופה ליתן תבן לפני בקרו ולא לפני בהמתו. ופרש"י כמו סוס וחמור שהם להלוי לרביעה ולכן ללאן קנה שפחות ולגמלים וחמורים קנה עבדים וכל אלה קנה עבד האלן שהיה לו מעדרי לבן ובפרש"י ולכן הקדים שפחות לעבדים להראות שהשפחות היו מיוחדות ללאן והעבדים לגמל וחמור ודו"ק.

ובזה מדויק נמי בפרשת לך ולאברם היטב וכו' לאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ואחיות דהפסיק בעבדים ושפחות בין לאן ובקר לאחיות ללמדנו דבר זה. דלחמורים נתן עבדים ולאחיות שפחות.

ויתכן דאלל אברהם במלרים קנה מקודם עבדים ללמדנו דרכי השי"ת והנהגתו אבל אלל יעקב היה צנכל לו להשיג שפחות קודם מפני שכבר נלטה על המילה ולא היו רואים העבדים להמול בשכם ולכן קנה שפחות קודם ופשוט. --

אנכי וכו' אשר נדרת לי שם נדר כו'. הזכיר להם הנדר שכל הנודר ואינו מקיים אשתו מזה כמו שכתוב למה יקח משכבך מתחתך יעוין רה"ש דף ו'. והענין שאמר יעקב את נדרו. מפני שדרשו

ולכן אמר כאשר ראם אחרי הפגיעה ולא קודם הפגיעה מחנה חלקים זה ודו"ק.

מחנה חלקים זה הענין שבני אדם מחזיקים ומתחזקים זה לזה מול השמוות תכונות מול יחס טבעם זה קרובו וזה מקבל תועלות זה מזה ומחומר אחד קורלו לא כן שכלים הנבדלים כל אחד שכל פשוט נבדל מכל גשם כל אחד עלול בהווייתו מרלון הבורא מרלונם הפשוט הבלתי מחויב ומתי הם נעשים הגמוניא אחד בשעה שנשתלמים לענין אחד וכאן באו מלאכי ד' להלילו מיד עשו ולשמרו בדרך וזה שאמר מחנה חלקים זה שכולם מתחזקים ומשתווים זה לזה עד כי ראוי לכוללן לקרותן בשון יחיד מחנה שכולם למטרה אחת באו ודו"ק.

וישלה

ויידי לי שור וחמור לאן ועבד ושפחה לא אמר גמל כדלקמן ואת הגמלים דהענין כי החלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבוניות רבים כי תחלת הבריאה היה כי יטה עלמו ללד הטוב תמיד רק הילך הרע הוא מסית בפני עלמו אמנם כאשר בא נחש על חוה והטיל בה וזהמא שנחשכרבו הטוב והרע בו בעלמו וכמו דתרגם אוכלוס מוניה למידע טב וביס עד. שג' אבות ביררו וזיקקו כי מאברהם יצא ישמעאל ומיחזק עשו עד שבא יעקב והיה מטתו שלמה כדאמרו ז"ל בשבת ועלם נפש הישראלי נוטה לטוב. רק שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות מעכב ולכן מהני כפיה במלות כדברי רמב"ם פ"ג מגירושין והרע הוא ענין בפ"ע לא כעשו וחזיריו אוה"ע שנפסם אוותה רע ולכן חשודים על הרביעה כדאמרו ריש חין מעמידין וזה ששלח לו עם לבן גרתי ותרי"ג מלות שמרתי ויהי לי שור וחמור כי הטוב עם הרע נפרדים המה ולא בגמל אשר דרשו חז"ל במדרש על רבקה ותרכב על הגמל מה גמל יש לו סימן טומאה שילא ממנה עשו וכן עשו הוא חזיר היער כדאיתא במדרש זה אדום שאללו מעורב הס"ט עם סימן טהרה שביד אביו ואמו ועוד וזה דרוש אריך אכ"מ.

אין יתכן כי הודיעו כי מעלת יעקב שהוא זכה למעלה גבוהה אשר אין לשום נברא רק הש"י כי נפש הבהמיי קנוי לנפש המדברת והוא בכלל מוראם וחתכם יהיה על כל חית הארץ לא כן נפש המדבר אינו קנוי לזולתו רק להש"י משא"כ נפש העו"י שהוא נגד נפש הישראלי בן צבורו של הש"י בערך יחס נפש הבהמיי אל נפש המדבר קנוי קנין גמור קנין

ענין יבמות דף מ"ד עלה טובה קמ"ל ד' חין טפי לא כי היכי דנמטייה עונה בחודש וכאן היה לו ארבעה נשים:

ויזבח יעקב זבח בזה עד כאן לא מלאנו בתורה זבח ורק מזבח כתוב בכולם משום שבני נח היו מקריבין לגבוה שמוטים וטהורים כמו שעשה נח אבל חולין היו אוכלים בנחירה כמו ישראל במדבר ושמיטה מן האור יליף ממקום שזב חתבו וזה מלת זבח רק יעקב שחט וחדש מלות השמיטה.

ולפ"ז דברי רמבן שלא שמרו מלות רק בארץ ישראל יתכן להיות כי הר הגלעד שלפה יעקב שהמלכה יהא לבניו שבט מנשה שמר שמיטה ולכן ויזבח זבח ושחט בעלמו וקרא לאחיו לאכל לחם זה דבר המתקון כל לרכו לאחר שה' שחט ומוכן אז קרא אותם שהיה חושש לקרוא אותן בחי האין שחט מפני שחט לעו"ג דזה מחשש וזה עובד כמבואר בחולין דף ל"ח לכן לא קרא אותם רק לאחר שנשחטו והוכנו ונתבשרו ונהיו לחם לאכיל וברר ולכן ביחורו שהיה שלמים ורק לאחר זריקת דמים והקטר חלבים כתוב ג"כ ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם כו' דמשולחן גבוה זכו בדבר המתקון כל לרכו ודו"ק היטב:

וישב לבן למקומו ויעקב הלך לדרכו פירוש כי מי שיש לו איש קדוש כיעקב בתוך ביתו הלא ראוי להתבסס מומעשיו ותכמתו ולקיים בו הולך את חכמים יחכם ולא כן היה וכאשר הלך יעקב שז לבן למקומו הראשון היינו מלכו הרע בדיעות ובמדות רמאי ואוהב מומון ויעקב הלך לדרכו שהלדיק ות"ח האמיתי הוא הולך ממקום הראשון למעלות גדולות וכמו שאמרו ת"ח חין להם מנוחה. בעוה"ז ובעוה"ב שמתוכפים מעלה ומעלה מיום ליום ואיד ויפגעו בו מלאכי וכו' והבן.

ויפגעו בו מלאכי וכו' כאשר ראם מחנה חלקים זה הענין שהמלאך הגרלה בעין מוחשי הוא או התלבשות מן המלאך וזה ויפגעו איש שנתלבש בלבוש אש או הוא דקות המוחש וההשגה המורגשת עד כי הוא כפגיעה אחד באחד והנה אש אחד בא לקראת חזירו הלא מרחוק רואה את חזירו ואחר כך פוגע בו שבא אליו משא"כ המלאך קודם זמן שהוא אללו אינו רואה וכשהוא אללו הוא רואהו שאז נתגדל השגתו והוא רואהו וכו"ז פירשו הקדמונים מקרא הגם הלום ראיתי אחרי רואי שבין שפסק מדבר עמה תיקף לא ראתה אותו וזה שאמר שאעפ"י שהמה הלכו מארץ ישראל לקראתו בכל זה לא ראה אותם מרחוק רק כאשר פגעו בו שבאו אללו ממש שאז היה לריך להם אז השיג אותם ומזככה ראייתו

משך

וישלה

חכמה

יז

33

והמעשר הקריב במזבח כשכא לשכם ובנה שם מזבח ודו"ק.
רחמים מחמים ידוע במלכת רועי לאן להגדיל
העדר ולהיות הולדות טובים ורכי האמר
ולכן שלח לו כל אלה אשר ראוי להוליד ולדות כמו
רחלים וכמפורש מנחות ל"א פ"ב שהמה בנות שתי
שנים ואילים דכבשה בת שנהה אינה מולדת
כדאמרו ריש פ"ג דבכורות ויעוין חוס' תמורה דף
י"א ד"ה השוחט וכן פרים ופרות שהן בנות שלש
שנים דבפחות מאכאן אינם מולידים. לזה אמר ואילי
לאקד לא אכלתי כי כבשים בני שנה ודאי אין מדרך
כל רועה לאכול שעדיין לא הוליד ועיקר האומנות
אשר בהמשך הזמן יהיה הטולדים מהם בגדול נאה
טובי הבשר ובפלי למר לבן ואומן לא מדע אומנותו
אבל אילים שכבר הולידו זה יאכל הרועה לזה אמר
יעקב שגם אוחס לא אכל ופשוט.

יתכן שלזה נקראים פר ופרה לשון פרי שעושה
פרי כשהוא בן שלש' שנים ודו"ק. ור"א
אמר עגלה בת שנהה ופרה בת שנים ולכן נשתנו
הטעמים ועכשיו פרה בת שנים יולדת כמו"ש בזה'
עו"ג דף כ"ד ובכ"מ. ובה יש דרך להבין דברי
המקובלים שלעמיד יהיה הלכה כר"א ואכמ"ל והבן
ולכן בקש משה שיא זה מחלציו. --

ע"פ פניו ומ"א אף הוא בכעס שהיה לריך לכל זה
רש"י אינו במדרש לפניו רק הגירסא אף הוא
בעקא והמענין יראה דדריש על והוא לן כו' במחנה
דריש אף הוא בעקא והמכוון על הקב"ה ע"ד עמו
אנכי בללה וכזה דרשו על קרא דוהוא אסור בזיקים והבן.
ויעבר את אשר לו רש"י פירוש דאשר לו העביר
אבל התרפים אשר גנבה רחל מאביה לבן
בזה לא זכי ולא העבירם רק השליכן תוך הנחל וכמו
שאמרו יוליכן לים המלח ויעוין מ"ר על פסוק ויטמון
אוחס תחת האלה כו'.

ויעבר את אשר לו הנה בפי' מזרע כתוב אשר
לו הבית ודרשו שאינו משאיל כליו לאחרים
כן כאן שכל הכלים היה משאילן לאחרים שאף שהוא
חדש עומאח עו"ג כמו שאמר והחליפו שמלותיכם והטירו
(רמב"ם פ"ו מהל' אבות הט') יכול היה להשאילן
ולעובלן אבל כלי חרס לא היה יכול להשאילן שאין
להן טהרה במקוה אלא שצירה לבן היו מיוחדין לו
לבדו שלא יכנסו בבית שיש בו עו"ג ולכן אמרו שנשתייר
על פכים קטנים וזה כלי חרס ודו"ק.

למה זה תשאל לשמיעני על פי הירושלמי כבר
מלתך אמורה. (הביאורו חוס' גיטין ס"ב)
והנה המזכך לריך לידע השם שידע על מי יחול
הכרעה

קנין הגוף בעלם. אבל הם אינם קונים לא זה מזה ולא
הם קונים מכס צינה זה. עוד יש אצל הישראלי כי הוא
מקדיש דבר שדו חייב במעשרות ובה פליגי אם יש
קנין ודוקא בא"י ובהמתו קדוש בבכורה לא כן בהמת
עו"ג הוי. כבהמת הפקר שמעלם קדושת הישראל
המושפעת מהשם שאמר כי אני מקדישכם שופע שפע
קדושה גם על קנינו ובהמתו ולכן גם להקדיש הזמן
הגברא היותר דק במילואתו אין בכח שום גברא רק
אצל ישראל שבכוחם להקדיש מועד ויובל וע"ז נאמר
כמה דמיונות בירושלמי ר"ה על מתנה זו שנתן לישראל
בהפלגה גדולה משל לטבעתו של מלך כו'. ולכן שלח
לו להודיעו עולם גדולתו כי הוא ראוי לבכורה וזה
שאמר גרתי חרי"ג מלות שמרתי ויהי לי שור וחמור
לאן שכל אלה קדושים בבכורה ששפע קדושת יעקב
שופע גם על מקנהו וקנינו. עבד ושפחה שהם קמייס
ליעקב קנין הסכמי בלרונ' הש"ת שכל נפשות המדברים
נגד מעלתו המה בערך נפש הבהמה מול האדם וזהו
ואשלחה להגיד לאדוני דברים הקשים כגידים ועיין
במדרש וזהר ודו"ק.

בתנחומא ריש וישלה ואריה זה יהודה כבקר
זה יוסף יאכל תבן זה עשו כו' יעו"ש.
נראה דאמרו אין זרעו של עשו נופל אלא ביד זרעו
של רחל ופירשו משום דעשו בא בכח כבוד אב שכיבד
יחזק וזרעו של רחל לא לערו את יעקב והנה אמרו
כל המבדק את הבולע זה יודא נאך ד' שיהודה גרם
לער לאביו במכירת יוסף לכן וירד יהודה מאחיו שגדוהו
לבן כאשר לעתיד יתוקן חטאו של יהודה יתקיים וארי'
כבקר יאכל תבן שגם יודא יאכל בית עשו.

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו. נראה פירשו עפ"י
התוספתא דעו"ג פ"ג המוכר עבדו לגוים כו'
שחא יא לארשות שאינה רשות פירוש שאינו ראוי
למכרו לעו"ג שחא יא לא לע"ז ובה אין רשות לרבו
עליו לעשותו גוי ולכן אמר שמכל אשר יש לו לאן ועבד לא
נתן לו העבדים שעל זה אין רשות לו עליהם להפקיען מיהדות
וממלות להיותן עובדי עו"ג וזה שאמר מן הבא בידו ואין יד
אלא רשות ב"מ דף כ"ז יעו"ש ודו"ק. --

והנה רש"י פירש שיעשר בהמיהו ולקח מן החולין
אף בילקוט איתא ששלח לו המעשר חעפ"י
שהוא קודש שהחניף לרשע יעו"ש וגראה דשם בשיטת
רע"ק דסבר דמעשר הבא מחיל אינו קרב רק ירעה
עד שישתאבד וא"כ אמר הגמרא ריש פרק מעשר
בהמה דחייב לתקלה לבן נתן לעשו אבל למשנה
דסברה דאם באו חמימים יקרבו הלא היו ראויין
להקריבן למזבח ולכן דריש כרש"י דמן הבא בידו זה החולין

חכמה

וישראל

משך

זה בכוונה שהלך למלכים מקום החכמה והחרטומים לפלפל ולקרבם לשיטותיו באחדות ובתורה. לא כן יעקב ראה שמטתו שלמה וזרעו די שיהיו מעון ומרכבה לשכינה וכמו שהבטיחו וראה שדי' נלכ עליו ראה להיפוך כי כניו יהיו נפרדים מעמים אחרים מוגבלים בתחום ואף ללצן חותמו הניחו בטעותו וכעס על רחל שנבזה התרפים להבדילו מעו"ג כן במלכים היו יושבים בארץ גושן נפרדים מהעמים. וכן לדורות באומה אין מקבלין גרים בימי דוד ושלמה שזה כהכרח או למקנא לגדולתם וזה מלידתם שאברהם קיים עירובי תשבלין להכניס אורחים ולקבל גרים תחת כנפי השכינה אבל לא קבע תחומין שמה ימנע אחד מלבוא לשמוע דיעותיו.

לא כן יעקב קבע תחומין. להגביל ולתחום בין עם ישראל לעמים. ולכן במרה עדיין לא איפקוד אתחומין משום שהיו נוסעים במחלוקת ולא היו ראויים להיות משכן לאלקות עד כי הארה האלקית תהא די להאיר לעולם השפל ולכן לא ניתן מלות תחומין אבל בסיני איפקוד על תחומין שיתן ישראל והיו ראויים לקבל התורה ואז ניתן תחומין כמו ליעקב שלכן אמר וישכון בטח דד עין יעקב. וזה שאמר הכביא אם תשיב משבת רגליך זה על תחומין כמוש"כ ז"ל סוף פרק מי שהוליוהו והאכלתו נחלת יעקב אביך זה יעקב שקבע תחומין וזכה למדה בלא גבול ופרלת ימה וקדמה בשכר שהוא קבע גבול ותחומין. וזכה לנחלה בלא גבול ודו"ק היטב: **ויקן** את חלקת השדה כו'. עפ"י מה דאיתא בזוה"ק כל אחר דלית שמושא כו' לית תמן שכינתא ובאחר דאית כו' דמלוה תמן שכינתא שרי ואכסנאי אסור כמבואר כתובות ס"ה ע"א מאלקנה וזה ויקן חלקת השדה שאינו אכסנאי ושכינתא שריא. לכן ויקרא לו אל חלקי ישראל והבן:

אך בזאת יאותו לנו האנשים כו' מקניהם כו' ויהרגו כל זכר אפשר. כי בן נח נלשוה שלא לחבול בעצמו וכתב את כל דמם לנפשותיהם אדרוש אך אם כונו לש"ש הלא נתגייירו אך המה לא נתכוונו לגירות רק לקחת נשיות ומקניהם וחבלו בעלמם שלא כדיון ודו"ק.

בהמול' לנו כל זכר כאשר הם נימולים. פירוש שבני קטורה היו נימולים אך עור הערלה לא עור הפריעה שלא נתנה פריעה לאברהם אבל יעקב ובניו קיימו כה"ת עד שלא ניתנה ופרעו ג"כ וזה שאמר כאשר הם נימולים בפריעה וזה פשוט ועיין תוס' יבמות דף ע"א ע"ב ד"ה לא ניתנה וכו' עיי"ש. **לכר** יולאי שער עירו בפי' חיי אהר כלל באי שער עירו שבאו לגמול חסד עם שרה ובאו גם הנשים

הכרחה לא כן ביעקב שברכו ילחק מצרכיך ברוך אי"כ המצרכיך ברוך מן ההשגחה וא"כ המלאך שצריך יעקב כבר הוא מצורף ואיך לריך לברך ולידע השם ויברך אותו שם מלאך ליעקב ודו"ק.

ע"כ כן לא יאכלו בני' את הגיד. ולא נקראו בני' עד סיני כי לאחר מעשה גה"נ חולין ק"א לזה מרמז הקרא מגיד דבריו ליעקב והכתוב דברו. והיינו דבר אחד גיד הנשה שנהג לדורות ואז נקרא יעקב חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי אף שקודם מתן תורה נאסרו מ"מ דוקא בני יעקב ולא מאומה אחרת וכמו שכתבו תוס' פסחים דף כ"ב ד"ה ור"ש יעו"ש ודו"ק.

ויבא יעקב שלם כו' פירוש שבסוכות עדיין לא נתרפא מללעתו והי' בעל מום ופסול להקריב אפילו בבמה דיון כמבואר ריש פרק שני דזבחים לכן בנה לו בית ולא מוצח אבל לשכם שבא שלם בגופו שגרפא מללעתו בנה מוצח והקריב קרבנות ודו"ק.

ויקח את פני העיר פסיקתא בראשית פ' י"א אברהם שלא כתוב בו שמירת שבת כו' אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת שנאמר ויתן את פני העיר נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין כו' פירוש שהמודד וכלתה מדתו תוך העיר אין לו רק עד מקום שכלתה מדתו אמנם בתוספות פירשו דבלין בהמהלך כולה דהעיר לזה נחשב כד' אמות וכן פסק רמ"א סימן ת"ח ופירש האבן העזר דדוקא בשבת בה מצעו"י באויר מחילות וכמו דחלקו בין ספינה לדיר וסוהר ביא' חוץ לתחום יעו"ש שמוכרח כן מדברי תוספות בדף ג"א ולזה יעקב שלמה מדתו תוך העיר ולא חנה רק פני העיר ולא הלך חוץ לתחום אף תוך העיר משום דאע"ג דלן בה הואיל ולא שבת באויר מחילות מצעו"י וזה שנכנס עם דמדומי חמה ודו"ק.

והציור בזה. דבאמת כמו שלהי די במזון מהלומת והמדבר כיוון מהחי כן נפש המשכלת

מצני כבר דינו בשבע מלות אולם נפש הישראלית מקורו ממקום גבוה חלק ד' ממעל אם אין לו כל התורה בכללה ופרטה אז אינו בחיותו. כי עם הישראלי המה מעון ומכון לאלקות בעולם השפל ואין השכינה שורה אלא באלפי רבבות ישראל וזה סוד מה שאמרו ש"ס רבוא המה כללות הפרטופים ולכן אברהם חפש להפיץ שיטתו ודיעותיו באלקות לכל באי עולם כאשר חשב פי הוא יחידי ואח"כ ראה כי ישמעאל ילא ממנו ולכן נטע אשל להכניס כל באי עולם לביתו ואמרו בריש עו"ג שני אלפים תורה מוהנפש אשר עשו בחרן דשעבידו לאורייתא. וגם היה

לעילא כמאמרם שברא הקב"ה במדת הדין כו' כתיב נגלו היינו שיעקב לא פעל כלל מזדו רק השם הסיר מאתו המסך החוצץ ועלה לו האלקים וכאילו וילון פרום על פניו והוא מסיר אותו והבן היטב.

והחליפו שמלותיכם יתכן לפירוש רמב"ן ששמרו תורה רק בארץ ישראל לכן היו לובשים בגדי שטטנו בחו"ל ואמר להם עתה להחליף שמלותם ודו"ק. **ויתנו** אל יעקב את כל אל הים הנכר אשר ביד ואת הנזמים אשר באזניהם פירוש באזני אלהי הנכר דהוה תכשיטי ע"ז ואסורים להדיעו בהנאה ולפ"ז נראה דהך אשר בידם קאי ג"כ על הע"ז והוא עפ"י מה ששינו כל הללמים אסורים כו' רשבי"ג אומר אף כל שיש בידו כל דבר. וזה שאמר את כל אלהי הנכר. מה' המה אלהי הנכר אשר בידם כרשבי"ג דמי שיש בידו כל דבר ואת הנזמים אשר באזני אלהי הנכר. או אפשר דהנה ע"ז של עו"ג עד שלא בא ליד ישראל מצי גוי לבטלינהו ומשנא אינו מבטל. ולכן אמר אשר בידם דכיון שצאו לידם תו לא מהני להו בטול ודו"ק: אולם לשיטת הרמב"ן הוא דרבנן ומהי"ט מצי לבטלינהו ל"ל דקיים מצות דרבנן. ועיין מש"כ הרמב"ן בפירושו כאן דברי נועם: --

ויטמן אחסיעקב ירושלמי ע"ז פ"ה ה"ד ר' ישמעאל ב"ר יוסי דלית אמון סגדין להדין טורא אלא ללמנוי דתותיה דכתיב ויעמון יעקב כו'. וזוה מבוחר המקרא במלכים ב' י"ז עד היום הזה כו' וכמאנה אשר לזה ד' את בני יעקב אשר שם שמו ישראל. דהכוונה דבשעה ששם שמו ישראל אז העמין הע"ז חתת האלה עם שכם ועובדים לע"ז זו שחתת הבר. וזוה דריש במד"ר פ' וישלח על קרא דגוי וקבל גויס. את הקרא דגבי אליהו שמים עשרה אבנים כו' אשר היה כו' ישראל יהיה שמך יעו"ש ודו"ק. --

ובה"ד קראי דמלכים י' לבאר עוד שם. וילום לאמר לא תיראו אלהים אחרים ולא תשתחו כו' כו' ואת החוקים כו' והמלוה אשר כתב לכם תשמרון כו' ולא תיראו אלהים אחרים. והברית אשר כרתי אתכם לא תשכחו ולא תיראו אלהים אחרים דמה שכל ושלש לא תיראו וכו' בענין זה. נראה דרמזו על הכך שלשה דברים דחשיב במשנה פרק ד' מיתות זה המקבולו עליו לאלוה ואמר לו אלי אתה. דעל זה נסקל כעל זביחה והשתחוואה. וזה לא תיראו הראשון. והמגפפו והמנשקו ומרחיו הוא אינו במלקות דהוי לאו שכללות לכן כתוב והמלוה כו' תשמרון ולא תיראו אלהים אחרים. ועל הטורד בשמו ונשבע בשמו זה בליט ויש בו מלקות כפסק

הנשים אבל כאן שאמר להמול אחר רק לזכרים לכן אמר לכל יולאי שהנשים אינן יולאין לסחורה ויושבים בבית ובפרט בארץ קדם.

ואת כל טפס ואת נשיהם שכולפי שטת הרמב"ן שהריגת שכם היה על מעשיהן המקולקלין כמו שבעת אומות של ארץ ישראל. המעיין יראה דבכל מקום נהרגו הנשים היודעות למשכב זכר במדין וביבש גלעד ובטיר הגדחת (עיין רמב"ם) אולם לפי שיטת הרמב"ם דמשום שלא הוסיפו דיינים לנקום בשכם ועל דיינים המה מלוויים אי"ש דבני נח נהרג עפ"י קרוב ולא עפ"י אשה כמבואר סנהדרין יעו"ש ודו"ק לכן החיו הנשים. **קום** עלה בית אל ושב שם ועשה מזבח. יתכן דבזהר פ' ויחי דף רל"ט אדם כי יקריב מכם הכא

איתרמיז מאן דיעביד פולחנא דקורבנא שלים דישתכח דבר וטוקבא כו'. לכן אמר גבי אברהם ויט אהלה בתחלה נטה אהל אשתו ואח"כ שלו ויבן שם מזבח. וכן ביעקב ויט אהלה מהללה למגדל עדר כו' לכן אכסנאי אסור בתה"מ כמבואר סוף פרק אעפ"י [ואולי דבירושלים דלא נתחלקה לשבטים ואמרו אין משכירין בתים בירושלים לפי שאין שלהן (פ"ק דיומא) ולא היה לעולי רגלים דין אכסנאי והיו מותרים בתשמיש ולא היו מבטלין מצות פו"ר בעלייתן לרגל יעוין בזה] לכן אמר ושב שם שיקבע דירה לדור בקביעות ויהא מותר להיות עם נשיו ואז יעשה מזבח ודו"ק.

ואורי לזה כוון המדרש על ותלא דינה ר"ל מייתי לה מהכא ויבן שם מזבח פירוש דעל זה נענש בדינה לשי שבעה מזבח בחלקת השדה אשר נטה שם אהלו ולא אהלה שלא נטה שם אהל אשתו וזנה מזבח ועבד פולחנא דקרבנא שלא דדין לך נענש שילאה דינה ושכם עינה אותה. לכן לרמז ע"ז מייתי ריש לקיש ויבן שם מזבח הנאמר אלא אברהם ששם כתוב ויט אהלה ואחר זה ויבן מזבח. ולא כן עשה יעקב שלא נטה אהל נשיו וילב מזבח לכן נענש על זה וזה כוונה קרובה במדרש. **ועשה** שם מזבח וכו' ויבן שם מזבח כו' כי שם נגלו אליו האלקים הענין דמדתו של יעקב

אחווה בתרין דרועין חסד ודין. והוא המתקת הדין הנקרא רחמים ולכן אמר לו הקב"ה שיעשה מזבח ללד מה שמדתו אחווה בחסד כמד"א אליף למ"ד כל היום ויעקב קיים בעלמו אם חסד כו' אם משפט לך אשירה. ויבן מזבח כו' כי שם נגלו אליו האלקים היינו מה שמדתו אחווה בדין ולכן במדת החסד הבא מאתערוותא דלתתא נקרא אליף למ"ד כתיב הנראה אליו היינו שהפועל הוא הרוואה וזה יעקב שמעורר חסד. וכביכול הוא נראה. אבל מלך הדין שזה בא מלך אתערוותא

משך

וישלה

חכמה

כפסק רבינו ע"ז אמר. ואת בריתי כו' ולא תיראו
א"ל בפעם הג' ותלקן מפני שהן עושין חלוקין ודו"ק.

והנה על הגדר בשם עו"ג דמלוה לגדור ולשבע
בשם השי"ת כמו שאמר ובשמו תשבע לכן
כתוב כי אם את ד' אלודיכם תיראו ועל עבודות
שמייבין עליו מיתה שהן בפנים כתוב כ"א את ד'
בכת גדול כו' שהולין ממלרים לעבדו במדבר לכן
כתב אותו תיראו ולו תשתחוו ולו תזבחו אבל בשאר
עבודות של כבוד כמו מלבים ומנעיל וסך ומנשק
הן אינן בפנים ואינן שייכים להשם יתברך בלתי
מושג בחוש ובלתי נראה רק למשמיו כמו כיבוד ורבן
פני הארון (סוף ברכות) [ולכן לא חייבה התורה
מיתה רק אלל השתחוויה אינו חייב בגוף הנעבד
שדרך שהוא מוחש רק מכניע עמו לפני מי שממליך
עליו ובי מחכוון לשמים הרי לבו לשמים אף דסגיד
לאגדרטא] לכן לא כתב כ"א ד' אלקים תיראו ודו"ק
כי זה אחת בס"ד.

כי שם נגלו אליו האלקים. פירוש שדבר שיטנו כאן
רק שמכוסה שייך ע"ז גלוי. וכאן היה בית
אל ששם אמר יעקב אין זה כ"א בית אלקים היה
כאן השכינה ורק נתגלה ולזה אמר נגלו ולא נראו.
ולזה אמר ויעל במקום אשר דבר אותו. פירוש במקום
עלמו ששם משכן אלקים לשם עלה אלקים ודו"ק.

ותמת דבורה מינקת רבקה כו' ויסעו מבית אל
כו'. הענין דדרשו רז"ל משה עלי רחל
בשביל שאיחר נדרו. והנה ברה"ש צפיק אמרו ויהי
בך חטא ולא באשחק חטא ודוקא אם אינו מקיים
כלל ע"ז אני קורא למה יקח משכבך מתחתך אבל
לא כשמתאחר כמו שאמרו שם ופירשו בתוס' יעו"ש.
אך נראה שמתאחר ושבתי בשלוב אל בית אבי מלבד שהוא
מאמר התנאי הוא גם מאמר חיובי שאשוב לבית
אבי וביתו זו אשתו כמו שכתוב וכפר בעדו ובעד
ביתו וכאן משה רבקה. וא"כ לא שב לבית
אביו והיו כמו שמבקשין ממנו ואין לו שלכן משה
פיקח רחל עבדו שלא קיים את נדרו ודו"ק.

ויקרא את שמו ישראל הפירוש מפני שלא מלאנו
שהשי"ת יאמר בכל התורה על יעקב ישראל
רק יעקב יעקב וארא אל כו'. יעקב בכל מקום שמדבר
עליו בעלמו. רק במקום שמדבר בהשתהוותו אל
האומה כגון בני ישראל או אלקי ישראל וכ"כ. וכן
זכרתי את בריתי כו' יעקב לכן כתוב ויקרא את
שמו ישראל. אבל באברהם הלא אמר אח"כ אברהם.
לכן לא היה צריך לכתוב עוד ויקרא את שמו אברהם.

ורזרעך אחריו אתה הארץ. יש להתבונן
באברהם ויעקב. נאמר לזרעך אחריו
ובינחם לא כתוב רק לזרעך לבד. ויתכן דפירשו בפרק
משאין ולזרעו. אחריו מיוחד אחריו ובאברהם דלא
לינסוב שפחה וכוחות יעו"ש. והנה מפורסם במדרשות
דבית ראשון היה בזכות אברהם שקראו הר לכן היה
גלוי שכינה שגא' בהר ד' יראה ובית שני היה בזכות
יעקב שקראו שדה לכן שלט בו ידי עשו ובית שלישי
בזכות יעקב בית שקבוע לעולם. ולכן בבית ראשון
עלו כולם מיוחדים וכמו שחכם שם י"ד בשבטים
והתייחסו לבית אבותם ובבית שלישי כתוב וישב מלך
ומטהר כסף אבל בבית שני הלא עזרא נטל כל
הפסולים מבבל ועשאה סולת נקיה וכתוב ואלה העולים
מחל מלח כו' ולא יכלו להגיד בית אבותם וכמו
דדריש פרק עשרה יוחסין לכן גבי יאחק כתוב לזרעך
אתה את הארצות כו' ודו"ק.

בצאת נפשה כי משה כו'. ותמת רחל ותקברה.
כפל המיתה וסמך מיתה לקבורה שאין
משהיה מטה של חיה מפני הכבוד כדאמרו נהרדעי
בסוף מועיק יעו"ש.

וישב

ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם. מכל אחיו
וישנאו אותו. הענין דבלא זה היו סבורים
מפני שהוא בן רחל אהובתו לכן אהב גם בניה יותר
מכולם. אבל כאשר ראו כי אותו אהב מכל אחיו
היינו אף מבנימין לכן הוא ודאי מפני הדבה שמביא
עליהם ומתכבד ומתקרב אלל אביהם בקלונם. לכן
וישנאו אותו ופשוט.

שמעו נא החלום כו'. והנה אהנו מאלמים
אלומים כו' לדעתו אמר להם ע"ד תוכחה
למה תשנאו אותי הלא נחרץ עליכם על זה משפט.
שובו ולא תשנאו אותי כי אז ינחם ד' עליכם וכן
הבינו רז"ל במדרש. אמר כך יהיו הנביאים מוכיחין
אתכם כו' ובחלום השני סיפר להם למען יסירו
נשאתם כי אין זה העדר כבוד ומעלה להם רק ראה
כי אביו ג"כ ישתחוה לו ולכן כתוב ויקנאו כו' ואביו
שמר כי בכל אדם מתקנא חוץ מבניו. ומסילק מה
שהאשמו בזה הספורי והבן.

וייסיפו עוד שטא אותו על חלומותיו ועל דבריו.
הוא עפ"י מה דאיתא בספרי פ' קרח
סימן קי"ז הנה בשמחה כו' וכאן אמר והנה אהנו
והנה קמה כו' והנה תסובינה. ולשמחה מה זו עושה.

שעל

משך

וישב

חכמה

יט 37

רק המחשבה היה שהיא זונה כי כסתה פניה וכו' וטולד מזה מלכי ישראל וגם המצברך זה נאך ד' ור' תנחום ב"ח מוקי לה במעשה העגל שאמר אהרן השתא עבדו כו' ולא הוה להו תקנתא לעולם מוטב כו' איב המעשה היה רעה והמחשבה טובה גם המצברך זה נאך ד' כי שניהם לריכין כפרה וכמושיא סוף קידושין נתכוון לאכול חזיר ואכל טלה כו' נתכוון לאכול טלה ואכל חזיר וזה מראה שלא לשמה. עבירה לשמה וזה כוונת הגמרא בהכר בישרוהו בהכר בישר שעבירה גוררת עבירה דוגמתה וד"ק היטב:

ויבוצע בדרך נאך זה המצברך את הבולע זה יהודה כו' פ"ק דסנהדרין גראה דסבר ר"מ דכיון דהוא היה נער את בני בלהה ובני זלפה אס כן היו ארבעה בניו שלא ראו להרנו ולא התנגדו אל יהודה אס ראה להשיבו אל אביו ובני לאה היו חמשה בלא ראובן ואס יהודה אמר להשיבו לאביו הלא היה להלילו ורק יהודה בלירופו היה רוב חמשה נגד ארבעה והי' משיבים אותו לאביו:

וייבן על תהי בו כו' אחינו בשרנו הוא. הענין כי תין בהמפלת שלשה שותפים באדם כו' אביו וסון עלמות כו' ואמו אודם שממנו עור ובשר והמרשיא שס כתב דגמלפו העובדים ויוסף היה בבטן לאה וניתן בבטן רחל לכן קאמר שפיר יהודה אחינו מלד האב בשרנו מלד אמנו שהיא הזריעה אודם שממנו הבשר וד"ק:

ותקרא את שמו שלה. פירוש הראב"ע מלשון שליה על הכתוב עד כי יבוא שליה עיי"ש וזה הולד הרך שהוא חלוש המולדה כשליה. ומבאר כי היה בכויב בלדתה אותו ואמרו שלשה חדשים אחרונים תשמיש יפה לולד שמתוך כך ילא הולד מלובן ומזורז. וכיו"ב אמרו ריש פרק בן סו"מ ואני דחקתי וגכסמתי כדי שיהיה לי בן זריז ומלובן ולפי שהיה בכויב היה חלוש ולהלן אמר ולא יסף עוד לדעתה ובכ"ז היה חזק המולדה עד כי אמרה עליו מה פרלת עליך פרץ כו' והבן:

ובסוף פ"ב דגדרים שאלו לאמא שלום דביתהו דר"א מפני מה בניך יפיון ביותר. נראה דשאלו לה ע"ז מפני דאמרו ג' חדשים האחרונים יפין לה ולולד וכו' וכן דרשו בפרק בן סו"מ על קרא דמה בר בטני כו' ור' אליעזר סבר כל כ"ד חודש דש מצפנים וזורה מבחון כו' (יבמות סוף פרק ד' אחין) ובטח גם במעוברת סבר כן כיון דלא סבר מן השמים ירחמו ובשמוש במין אסר. וא"כ הפירוש דאס אינו יכול לפרוש ממנה יעשה כן אבל אסור

שעל כל פרט שמח בשמחה במדה גדושה. וזה שאמר הכתוב ועל דבריו שדבר שלשה פעמים בלשון והנה. **ויציליהו** מידם בזה"ק האריך מה זה הללה אס יוטל בצור מלא נחשים ועקרבים ונראה לפענ"ד כי חשבו כי הוא מחויב מיתה בידי אדם. ובידי אדם דנין מבין י"ג ובידי שמים אין דנין עד בן כ' והוא לא הניע לכ' וד"ק.

והבור רק אין בו מים. הרואה מקום שנעשה לו גם מצרך ברוך שעשה לי גם במקום הזה. הפירוש כדברי אבודרהם דוקא שלא מדרך הטבע. והא דמצברך על נר חנוכה משום שנעשה גם בפק השמן שזה נגד הטבע. והנה עיקר הנס היה לנחמן מלכות אנטוניוס וישראל קבלו מלוכה מאתים שנה ולזכרון לריך להאיר נרות. ולזה סגי בחזותא בעלמא. אך להורות על נס פך השמן לריך דוקא דיהא שלטא ביה עינא תוך עשרים אמה ורמז לזה שהיה מאיר מתוך ההיכל ופתחו של היכל גבוה כ' אמה.

והנה ביוסף אמר ר' תנחומא במדרש שנעשה ששכ יוסף מקבורת אביו שהי"ף בצור ולשם שמים נתכוין לברך ברוך שעשה לי גם במקום הזה. ועיקר הנס הוא מה שהעלוהו מהבור ובסבות ההשגחה נעשה לשר על כל מזרים. אך בהכרח לריך לברך על דבר יולא חוץ מהטבע. וזה שאמר ר' תנחום ב"פ ב"מ אבל נחשים ועקרבים יש בו והיה גם יולא מטבע העולם. ולזה בירך ברוך שעשה לי גם לכן נסמכו שני מאמרי ר' תנחום הוא ר' תנחומא דבמדרש כידוע להורות שבחנוכה וביוסף הנס היה הסבות מההשגחה נחמן ומלוכה רק שהבכרה היה כאן על הבור שלא היוקוהו נחשים וכאן על פך השמן. ויעיין ילקוט שמואל כ"ג סלע המחלקות שכשהיו באים דוד ואנשיו אותן ששה מאות ודוד היו מסתכלים ומברכים ברוך שעשה לי גם כו' ל"ל דסבר כמו דאמר קודם שחלאך בא מן השמים לכן היה חוץ מהטבע והיו מברכים. ומה שלא היו מברכים השאר על נס של דוד כמו שצריך לברך על אדם מסויים משום שרודפו היה שאלו והוא ג"כ אדם מסויים וד"ק בכ"ז:

מה בלע כי נהרג את וכו' ר"מ אומר ובולע ברך כל המצברך את יהודה כו' (סנהדרין ו') הכוונה שהמעשה היה תכלית הטובה שירד יוסף למחיה לפניהם ולהקים שבעת בן הבתרים. אך הם חשבוה לרעה כאשר אמר להם יוסף. ולכן נכשל במעשה דחמר שעבירה גוררת עבירה דוגמתה שראויה היתה חמר ליסודה. וכמושיא ממני ילאו כבוסים הדברים.

משך

וישב

חכמה

לכן שלחה לאיש אשר אלה לו אנכי הרה. וא"כ יש סימן מהאמתן ויש כאן איש שיש לו זכות בולדות ואיך נפסיד ממונו דבעל וזוהו אחי שפיר מוטב וכו' ולא אלבין וזה הכר כו' ואל תאבד שלש נפשות כו' ודו"ק.

וְיָא יוסף עוד לדעתה י"א לא הוסיף כו' וי"א לא לא פסק וכו' אולי פליגי בהא דאבא שאול סובר דהבא שלא לשם מזהו ביצמה קרוב להיות הולד ממזר. ופירש בירושלמי דר' יוסי סבר כוותיה ולכן בעל דרך סדין יעו"ש ריש יצמות ופירש הק"ט דוקא ביאה ראשונה אבל כיון שלקחה וקנאה בביאתו הוה הרי היא כאשתו ומותר לשם אישות יעו"ש. וזוהו מחלוקת בבלי פרק הבא ע"י דף ק"ז אם ביאת שוגג קונה ביצמה לכל הדברים דתהיה כאשתו לכל דבר וא"כ אם לא קנה עדיין לריך לכוון שלא לשם אישות לכן לא בא עליה עוד. ואם קנה אותה ונעשית כאשתו מחויב לקיים מצות שוגג ולא פסק ואין לומר דא"כ היה לריך לקיים בה עוד מצות יבום. זה אינו. דכיון דהק"ט שם ע"י זרע כבר נתקיים מצותו ודו"ק היטב.

כְּדַבְּרִים האלה עשה לי ענדך. בשעת תשמיש אמרה לו כן. היינו שפוטופרע ואשתו היו חרטומים וקוסמים וכמו שאמרו שראתה כי יולא ממנה לו שלשלת גדולה ולא ידעה שמביאה ואמרו כי לש"ש נתכוונה. ואולי ראה גם פוטופר כן ומשם אז. כי יוסף ג"כ ראה כאלה ולש"ש נתכוין גם הוא לכן לא חרה אפו ממחלה רק כאשר אמרה לו כדברים האלה שיוסף לא רצה לבוא עליה כדרכה שתוכל להתעבר רק למלא תאוות לבו עשה כאשר יעשה פוטופר היינו דרך איברים וכמעשה ער ואונן שפוטופר היה סרים כמו שאמרו ז"ל שנסחרם מעת שקנה יוסף ולכן ויחר אפו.

מִכְרוֹם אשר אסירי המלך חסורים. פירוש שנאסרו על דברי מלכות אשר אין להניח להם שום אדם זר שלא ידברו מאומה כן היה ירא מיוסף שלא יספר המעשה כאשר הוא כי נכרין דברי אמת. ופוטופר היה יודע המעשה ורצה לכפות חרפת אשתו עיין תרגום יהונתן ופשוט.

וַיִּקְצֹוּ פרעה על שני וכו'. הקלף הקב"ה אדון על עבדיו לעשות רצון של לדיק יוסף כו' פ"ק דמגילה ומה שסיבב השי"ת ששר האופים ג"כ יחטא ויהרג לפי שבאלא זה היה מחשב שר המשקים שיוסף פתר מדעתו לטוב אם יהיה כן יהיה ואם לא מאי איכפת ליה. אבל כיון שפתר חלומו של האופה לרעה לתלות על עץ הרי אם היה דרך חכמה

חסור לעשות כן ור' אליעזר ודאי דלא עשה כן. וא"כ לא היה עמה כל ימי עיבורה. ומפני מה הן יפיעין ביותר ודו"ק.

וַתֵּשֶׁב בפסח עינים שפתחה לו את העינים שאמרה לו פתח אני וטהורה אני פירוש פתחה לו המעיין והוא כנוי על אותו מקום והראתה לו שטהורה היא ויתכן יותר על פי מ"ש בגמרא סוף פרק ד' אחין שתמר מיעבה באלבב כדי שתוכל להתעבר דאין אשה מתעברת מביתה ראשונה ולכן אמר ע"ז בפתח עינים שפתחה המעיין והיינו שמיעבה באלבב כדי להתעבר אך הא אמרו כל ששהתה עשר שנים אחר בעלה ואינה ניסת אינה יולדת. ותמר שהתה אחרי בעלה עשר שנים. אולם דעתה היתה לגשא לשלה רק כי ראתה כי גדל שלה והיא לא ניתנה לו לאשה. אי"כ היושם שלה מלהנשא היתה מעת כי גדל שלה וזוהו הזמן לא היה עשר שנים. אולם לפי מה שדרשו שזה היה אחרי מכירת יוסף לא יתכן מספר השנים שהרי בני פרץ באו למלכים ודו"ק.

הִנֵּה שלחתי הגדי הזה מה שמלין הזה יעוין צמורה ח"ג פרק מ"ט דברי נועם. ויתכן. דהיה דרכם להקטיר זבחים וזה הגדי היה נזהר בו לבלי להקריבו לר' דהוי כמו אחתן זונה כדאמרו בש"ס בתמורה לר"א דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה (ובתמורה יעוין תוס') לכן היו זהירים מלהקריבו דאף בצמה אסור אחתן ולכן היה מלין הזה שזה לא יתערב בכל הזאן פן יקריבו אותו. ואם יתערב באחרים כולם ירעו. **זִנְתָה** תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים. הענין דאמרינן ביצמות אשה זונה מתהפכת ומזנה כדי שלא תתעבר וכש"כ שאינה עושה פעולה להתעבר ותמר היתה צחולה וצחולה אינה מתעברת מביתה ראשונה עיין סוף פרק ד"א לכן אמרו וגם הנה הרה לזנונים בטח זינתה כמה פעמים לכן אמר לזקה ממני כי ע"כ לא נתתיה כו' וכדי שתתעבר מיעבה באלבב כדאמרו שם ודו"ק.

דִּיא מולאת והיא שלחה אל חמיה לאמור לאיש אשר אלה לו. יבואר עפ"י מה דאיתא בערכין האשה שנמחר דינה כו' פשיטא חד גופא נינהו מהו דתימא הואיל דכתיב כאשר ישית בעל האשה ונתן ממנוא דבעל הוא כו' קמ"ל והנה בני נח נלטו על העוברין וחמירי מישראל בזה וקרא דגם שניהם לא קאי עלייהו. וא"כ ממנוא דבעל הוא. דבעל האשה אפילו בא עליה בזנות (ב"ק מ"ג ע"א) ואיך נקטלינה נמתין עד שתלד רק הבא שהרה לזנונים ואין יודע מי הוא הבעל ואפילו אם יבוא ויאמר אינו נאמן

משך

וישב

חכמה

כ 39

חכם וכו' ולכן לא נשנה הדבר הזה בשבילים כי עמדו אללן יען זה מפעולות פרעה שהוא לריך לעשות. וע"ז אינו בא הסימן בהשגות פעמים ויאמר פרעה (שזכר החלום) הנמלא איש אשר רוח אלקים בו היינו לדעת גם החלום. והבן.

במדבר ודבר שפתים אך למחשור ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים שנאמר ויהי מקץ כו' כוונתו דהתורה מספרת לנו דרכי ההנהגה העליונה אשר סבבה בהשגחה אשר יהיה אללן שר הצבחים וילמוד דרכי המלכות למען יוכל היות שר שליט במדינה כזו אשר היתה מושלת בכיפה וברום מעלת החכמה והשכלה מרעומים וקובעים וכאשר ישב בבית האסורים ישב עם סריסים אשר למלך המשקה והאופה והיה משרת לפניהם וקבל מהם נימוסי וטכסיסי מלכות מזרים והנהגתה אמנם אחרי יאלו שר המשקים והאופה לא היה עוד תועלת מישיבתו בבית האסורים רק היה על ששם בטחונו בהשר סבבה ההשגחה אשר שכת שר המשקים וכו' ודו"ק.

ברכות כ"ה רבא רמי כתיב והחלומות שוא ידברו והכתיב כי בחלום אדבר בו ל"ק כאן ע"י מלאך כאן ע"י שד ופירש בזהר ריש וילא וריש וישב דאיהו דרגא דגבריאל דממנא על חלמא וז"ל הזהר כאן בפרשה ויאמר פרעה אחרי הודיע וכו' מה כתיב בדניאל ארין לדניאל בחזווא די לילא רוא גלי דא גבריאל דאיהו חזי חזו מין חזו תא חזי מה כתיב והנה כבוד אלקי ישראל בא כו' מה כתיב בתריה וכמראה המראה כו' ומה נאות לפ"ז הגמרא כאן ע"י שד דאמריין גיטין ס"ז צבואה אית להו צבואה דצבואה לית להו וזהו חזו מן חזו דבשד ליכא. וזה כמראה המראה ודו"ק.

ישם צפרק הרוחה כ"ה דדוד לא חזי חלום רע ואחריני חזו ליה חלומות רעים וזוה יבואר הכתוב בתהלים ל"א מכל לוררי וכו' ופחד למיודעי שהיה פחד למיודעיו שראו עליו חלומות מבהילים והבן. **את** חפאי אני מזכיר היום הביאור דיתכן טעות בפרעה אשר חשד את שר המשקים בחנם אך כאשר הגיד כעת כי היה רואה זה בחלום ויוסף פתר לו א"כ כל מפעלות פרעה היה בגזירה קדומה מהשגחה העליונה וא"כ מה ששם אותו בבית האסורים מאת האלקים היתה זאת והיה באמת חוטא אשר היה ראוי לעונש לשבת בסוהר. ולכן אמר את חטאי אני מזכיר היום שהיום רואין אנו שהוא חוטא ודו"ק. **ותבאנה** אל קרבנה וכו' ומראיהן רע כאשר בתחלה. יתכן שבא לרמוז כי כל כסף וזהב שבעולם לקמו והביאו למזרים והיה ניכר שני השבע שהנחילו עושר לדורות

חכמה והשערה לא סיכן עלמו פן לא יקיים כן ואז הלא נקום ינקום ממנו שר האופים ויכלה חמתו בו עבור הפחדו באימת מות ובדואי חכמת אלקים בקרבו ובטוחו כי יתקיים פתרונו לכן הזכירו לפני פרעה ופשוט:

שני סריסיו שלא נאמר ששר המשקים היה גדול במעלה ולכך הבין יוסף שלגודל מעלתו ימחול לו המלך לכן כתב שני שיהיו שוין במעלה וכמו דאמר הגמרא ביומא שני השעירים מיעוט שעירים שנים ומה ת"ל שני שיהיו שוין. ודו"ק.

ונתת את כוס פרעה בידו כו' אשר היית משקהו יתכן כי אם יפול בלבב האדון איזה חשש ספק באמונה עבדו אז לא יקח מידו כוס מיוחד אליו רק כי יתנו שני כיסות על השלחן והעבד ימלאם יין מכלי אחת והאחד יקח האדון והשני ישתה העבד ואחר זה ישתה האדון לכן אמר שלא יהא שום חשש ספק בלבו עליך שתתן כוס פרעה המיוחד אליו בידו וכו' כאשר היית משקהו ולא שתייה עמו והוא שיהי לבדו וההשגחה עשתה שיחלום גם שר האופים ויפתור לו לרעה כדי שיאמין בו השר המשקים. כי אם לא כן יחשוב כי ראה לחנפו ולפתור לטובה וכמו שביארתי לעיל ופשוט.

נראה דמן השמים היה שיהיה ימים עם שר המשקים והאופים ללמוד טכסיסי מלכות וכל חללה של רשות אשר ראוי לשליט לידע ולכן חלמו רק ג' ימים קודם לאתם שאם חלמו קודם אז היה שר האופים קנף עליו ולא היה מלמדו מסתרי המלוכה ומנהגיה ושר המשקים ושר האופים המה היו שרי המדינה של כל המשקים והאופים במדינה עליהם ועל המכס מהם ודו"ק.

מקץ

הנה המעיין בחלומות פרעה יראה כי בהפרות נזכר והנה שבע פרות אחרות וכו' ותעמודנה אלל הפרות ובשבילים לא כתב כן. ומפני שפרעה שכת זה ולא הזכיר זאת ליוסף ובא יוסף אשר ידע ברוח"ק החלום ואמר כי כל החלום ד' עושה ולכך שנה והכפיל להורות כי נכון הדבר וכו' וממהר לעשותו ועל העמידה שעמדו אללן מורה על פעולה שפרעה לריך לעשות כי בתוך ז' שנים הראשונים כבר עמדו השבע השנים אחרות כי לברו בר ואספו דגן להיות למחיה על שבע שני רעב וזה נקרא שעמדו שנין זה אלל זה וזה ועתה ירא פרעה איש

משך

מסך

חכמה

רבים. לכן היה במלרים עוות הדין כזה להוסיף צבית האסורים על דבר פרטי איש ממדינה רחוקה כל ימיו ויהיה כלוא בלא משפט ולכן עשה כל שר לפי רצון נפשו ולכן הראו לו בחלומו הפרות תחלה להראות שבצביל בהמות מודיע ד' לפרעה אשר כל יגועו ברעב ובצביל בהמה יושיע ד' ולזה אמר ועל השטות החלום פעמים ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם איש דוקא ולא אלקי וקדוש ישלימותו יהיה שידע דרכי הנימוס והסדר וישיטהו על כל ארץ מלרים שיהיה בידו הכל ואם שר אחדיעות משפט יהיה עין למעלה ממנו אשר יראה ולא יוכל אדם למיעבד דינא לנפשיה בלתי הודיע להשר על כל מלרים. וע"ז מורה הקדמת הפרות על עוות. משפט שבארץ מלרים וכאשר עשה אותו אמר ראה נא והבט על כל דרכי ההגהת המדינה כי נתתי אותך על כל ארץ מלרים ואם יהיה איזה עוות משפט מידך יבוקש וייתחם הדבר לך לבד ולכן כאשר עמד יוסף ורצה לאסור את אחיו בלא משפט כללי וחזות דעת הקהל אמר מרגלים אתם שזה דבר הנוגע למלכות אשר זה לא יהיה במשפט הקהל בפרסום וזה שאמר לו אני פרעה ר"ל שמורה על ממשלה אלקית בלשון מלרים ואין כבודי להביט על עלילות ב"א ותחבולותם. ובל עדיך כו' כי אתה תשגיח על כל המתהווה בארץ מלרים והבן: יר"ן שבע שני רעב ועתה ירא פרעה. הענין דלעובדה אין הקצ"ה חוזר ולרעה חוזר כמו שביאר הרמב"ם בהלכות יסוה"ת. ולכן על השני הרעב הקצ"ה חוזר אבל באמת הרעב היה לטובת מלרים שנאבק כל הכסף למלרים. ולכן ועתה ירא פרעה וכו' וילצרו בר כו' וגמלא דגם זה לטובה למלרים לכן לא יחזור הקצ"ה ודו"ק.

י"ט הדבר בעיני פרעה כו'. יתכן מפני שכל ידו נתחזקה ממסלתו והוגדל והוקדש מעלתו בעיני ההמון שהאלקים מגלה לו עתידות ומיעלו בחלום. וזה היה דרך העמים הקדומים להקדים ממסלתם. לכן אמר: אתה תהיה על ביתי כו' פירוש כי ההגהת המדינה בענינים פנימיים וההגהת בענינים חוליים הכל על פיך רק הכסא אגדל ממך שממך. אהיה גדול בעיני העם שתראה להגדיל מעלתי ולהקדישי בטיני ההמון וכן עשה כי נשבע שלא בפניו חי פרעה ועוד שלא גילה עליו שלא למד לה"ק וקנה את כל אדמת מלרים לפרעה:

אחרי הודיע אלקים אותך כו' אין נבון וחכם כמוך. פירוש. דאין הקצ"ה משרה שכינתו אלא על חכם גבור ועשיר. (מדרים לח) וא"כ אם היה יוסף מו שלם במעלות

לדורות רק כשעלו ישראל ממלרים העלוהו עמקן שנאמר ויגלו וזה ולא נודע כי וכו' ומראיהן רע כאשר בתחלה ולזה רמזו לו בחלום זה כדאמרו שלח ערבי פסחים יעו"ש ולזה אמר יוסף ועל השמות החלום פעמים כי נכון הדבר כו' וממהר האלקים לעשותו אבל מה שלא נבנה וזה שלא נודע כי באו אל קרבנה ומראיהן רע כבהחלה לא נשנה אלל השבילים אם כי נכון הדבר מהאלקים. אבל אינו ממחר לעשותו כי עוד זמן למשך ר"י שנה עד שיאלו ממלרים והבן.

שבע פרות הטובות שבע שנים הנה וכו' חלום אחד הוא ושבע הפרות כו' ושבע השבילים הרקות יהיו שבע שני רעב הדקדוקים גלויים והענין כי הפרות מורות על השבע והרעב אשר תהייה בארץ מלרים. ולכן חלם שמן היאור עולות שבע פרות והנה שבע פרות כו' מן היאור שהלחת המדינה תלוי במימי היאור אם הוא עולה ושוטף על כל גדומו. והשבילים מורים על השבע והרעב בכל הארצות הסמוכות אשר למטר השמים ישחו מים ולכן בפרות כתיב ותעמודנה אלל הפרות עפ"י מה שבארתי לעיל כי העמידה מורה שבשבע שני השבע היו מכינים מזון לשבע שני הרעב וכאילו היו עומדים זה אלל זה אבל בשבילים הלא בשאר ארצות לא הכינו (או היה נרקבת כמו שאמרו ר"ל) לכן לא כתיב ותעמודנה כו' והנה במלרים לא היו שבע שני רעב כי בעוד היה יעקב פסק הרעב מארץ מלרים ולאחר מיתתו פליגי תנאי בספרי. אבל בשאר ארצות היה רעב כל השבע שנים וזה שאמר חלום אחד הוא הוא הוראה אחת כו' שבע שנים הנה פירוש המשך שבע שנים ושבע השבילים הריקות כו' יהיו שבע שני רעב אבל שבע הפרות שמורה על ארץ מלרים לא יהיו שבע שני רעב אף שהוראתן הוא לשבע שנים מ"מ פסק הרעב ע"י סיבה מפני ברכתו של יעקב. ונכון:

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיטהו על ארץ מלרים. יתכן דעיקר הוראת החלום היה השבילים שמורה על הרעב ומדוע הקדים בחלומה הפרות (ע"ן רמזן) אך בירושלמי דפרק אלו מליאות דעובדא דמלך מוקדון הלך למדינת קדם כו' אמר דגבייהו הווי קטלי דין ודין וממונא לגינא דמלכא א"ל נחית גביכון מיטרא א"ל נחית זרח גביכון שמשא כו' אית גביכון בעיר כו' א"ל צדיל בעיר הדא דכתיב אדם ובהמה כו' שבצביל בהמה תושיע ד'. והנה פרעה היה קדוש להמלרים ולא היה דרכו להביט על הליכות בני אדם ודרכי מדינתו ובהיות גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם אז ירבה עושק וגזל כי אזי לארץ אשר שריה

משך

מסך

חכמה

כא

ממנו בלתי שהאחד ימסור עלמו מדעתו להאסר למען הליל את אחיו ולרחם על הכלל ואנו לא רחמנו על יוסף לכן באה עלינו הלה הזאת שלִיכִים אנו להיות מתעורר רחמי האחד על הכלל ולברור להאסר עבור אחיו שזה מדה כנגד מדה כו'. ולכן בכה יוסף וידבר אליהם שמה שקשה להם לברור את האחד הוא בעלמו יברור ויקחו ויאסרו ודו"ק: מלאחי קלת בדיחי.

אר תחטאו בילד, הענין. שבדיני אדם נענש מן בן י"ג שנה ובדיני שמים עד עשרים שנה אינו חייב יעוין ירושלמי דבכורים. ועוד נפק"מ בדדיני אדם דנין על שט סופו כמו בן סורר ומורה ובא במתרת ובדיני שמים אינן מענשין על העתיד וכמו שאמרו רה"ש י"ח באשר הוא שם. והמה דנו יוסף כמו רודף, וזה מרמו הפאוק ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אותו ולהמיתו. שלפי דינים היה חייב מיתה בטרם יקרב אליהם לעשות להם רע על שם סופו שהוא מחפש עלילות עליהם להמיתם וזהו דרך מלילה. וזה שאמר אל תחטאו בילד, שאינו מחשב לעשות רע רק מה שעבר כבר וזה לא עשה מעשה ודמו נדרש שקטן פטור בדיני שמים והרליה שהשליך אותו בבור נחשים ולא הוזק מפני שבד"ש פטור עד כ' שנה ודו"ק:

מה זאת עשה אלקים לנו, יתכן דכוותו לרוה"ק אשר מהמכירה היה לו טובה גדולה. וא"כ הם עשו לו רעה מעין הטובה. והשי"ת שלם להם טובה שהושב כספם מעין הרעה שסופה להתגולל עליהם כו' כאשר חשבו. ואין זו מדה כנגד מדה:

מבואר טבח והכן מע"ש לשבת (מכילתא בשלח) זהו דלא כריב"ח בחולין י"א והכן טול ג"ה בפניהם משום דסברה דג"ה לא נאסר לבני יעקב. ולכן קאמר על ריב"ח שם כמ"ד ג"ה נאסרה לבני נח היינו דאם לא היו מזויים רק שהיו מקיימין מעלמם טפי הו"ל לדרוש הך והכן לשבת כמו דאשכחן קרא והכינו את אשר יביאו וע"כ משום דסבר ג"ה נאסר לבני לכן מסתבר טפי לדורשו על גה"ג ודו"ק:

ירד תחלה לשבור אוכל. יתכן ע"ד נחית כי דרך העשיר שאינו הולך לבקש אוכל בחנם להסתכן בדרכים. רק יקנה מהסוחר תבואה אשר נמלאים לרוב בעת רעב. וכאשר יחזק הרעב ויתום הכסף יבקש תבואה במקח הזול וישים נפשו בכפו להביא ממרחק לחמו וזה שאמר להם אביהם למה תתראו, פירוש אם אתם קונים תבואה מהמביאים מארץ מצרים לכנען, הלא יתראה העושר שלכם בכסף וזהב לבני המדינה ולכן אמרו לאיש אשר על בית יוסף ירדו ירדנו בתחלה לשבור

במעלות האילו היה אפשר להיות כי בחכמה המה גדולים יותר ממנו רק שאינן גדולים כמוהו בשאר מעלות אבל אחרי הודיע אלקים אותך שאתה בבית האסורים ויחבר לך המעלות האילו בטח גדלת בחכמה מכל חכמי דורך וקוציה יהיב חכמתא לחכימין ולכן הודיע אותך **ויתן** לו את אסנת כו'. יתכן כי רלה שלא יבזוהו במלרים ומי המה המכירים אותן יותר מבית אדוניו אשר בהם תעלה הקנאה יותר ויוכלו לעשות איזה מרד במלרים לכן נתן את בת אדוניו לו לאשה לסתום פיהם ויאחבו אותו.

כי נשני אלקים כו' ולא כתיב כי אמר כי נשני בדרך הכתוב מפני שפרעה לא ידע לשון הקודש ויוסף נשבע שלא יגלה זה לכן לא היה יכול יוסף לפרסם טעם השמות ופשוט.

מארץ כנען לשבר אוכל אוכל נקרא את אשר נתמרח בכרי ובר הוא התבואה כשהיא בשבלים וא"ל לבר בלי תבן לכן אמר ויקבץ את כל אוכל כו' אשר סביבותיה נתן בתוכה וזה אשר נתמרח בכרי ונדנן אבל בר בשבלים וילבור בר כו' כחול היס לכן אמרו לשבר אבל כי הלקוח משנתמרח פטור ממעשר ובפרט שהיה של ארץ מלרים שהוא חו"ל אבל תבואה מחו"ל הבא לארץ טרם שנתמרח חייב במעשרות [ומן התורה לשיטת הגר"א סימן של"א סעיף י"ב] לכן ראו ליקח אבל היינו מה שכבר נתמרח וילו יוסף וימלאו את כליהם בר היינו מה שלא נתמרח כדי שילטרכו לעשר ויומעט מזוונותיהם וימהרו לשוב ולכן אמר בפעם השני מלא כו' האנשים אוכל דכיון שזה להחזירם מן הדרך לא רלה לשנות מכפי מה שבקשו לכן בפרשת ויגש. ועשר אתונות נשאות בר ולחם ומוזן לאביו בדרך נתן להם בר הוא מה שלא נתמרח בנסעו לאכול בחו"ל ולחם ומוזן לאכלס בהיותו בארץ ישראל. והנה יחזק חידוש מלות מעשרות כמוש"כ הרמב"ם מקרא דויזרע יחזק מאה שערים ויעקב חזק זה באמרו עשר אעשרנו לך ודו"ק היטב.

אחיהם אחד יאסר בבית משמרם כו' הנה הוי דינא דתנן בתרומות סיעה שהי' אומרים להן תנו לנו אחד מהם כו' ואם לא נהרג כולכם כו'. דאם לא יחדוהו יהרגו כולם ואל ימסרו אחד מהן כן כאן הלא על פי הדין יאסרו כולם ואל ימסרו אחד מהם לשבי אף עפ"י שכאן לא היה לל לעשות מעשה דבלא זה היו כולן במשמר מכל מקום אסור אם לא יחדוהו ומכ"ש כאן שכן לא היו אסורים והוא בקש שיאסר אחד לכן אמרו איש אחיו כו' ולא שמענו על כן באה אלינו הלה הזאת שאיך נאסור אחד

משך

מקץ

חכמה

גם עתה כדבריהם בן הוא. אינו מדוקדק לכל הפירושים. ועיין באלשיך ונראה דלכוונה שניה רמז לבן. שאם היה כפי אשר אמרתי קודם כי הוא כסף אחר אז היה הקוץ שלכן טוב שאיך תגטבו אבל גם עתה כדבריהם שהכסף הושב בזונה להתגפל עליהם. בן הוא שבאמת לזה יוסף להשיב בזונה, ולכך החזרתם שתשבתם בן שהושב בזונה ולכך הקדמתם להשיב אבל הגנבה מכס לא יבצר לגנוב כסף או זהב. - **אשר** ימלא אותו יהיה לי עבד כו'. פירוש. כי איש כזה אשר לא אמוץ בו והוא גונב משלחן זרים לא יאות לקבלו לעבדו שר גדול כיוסף רק יהיה מאנשים העובדים את עבדו. אמנם כאשר אמר יוסף הוא יהיה לי עבד אז הבינו כי רק עלילה הוא מבקש וכי לא גנב שלולי בן לא היה לוקח איש כזה לעבד בבית אדון מלרים ולכן ויגש אליו יהודה ויאמר כו' **הלא** ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני. פירוש. שמה יאמרו שכונו כמו שגנבה רחל התפרים להפרים לבן מעוץ בן כוונתו להסיר יוסף מניחוש דב' הוזהרו על הכישוף לזה אמר כי מובן הדבר כי בזה לא יפרישו אותו מניחוש. ונחש ינחש אם לא בגביע ינחש בדבר אחר.

ויגש

ולא יכול יוסף להתאפק לכל הגנבים. ר"ל כי ראה להתאפק ולהביא את יעקב לקיים השמש והירח כו'. מתחווים לו, ולא היה לו לרחם עליהם כאשר לא שמעו בהתחננו אליהם אך שלא היה נאות לפני האנשים הגנבים שלא ידעו כל המאורע והיה נראה כאכזר וכלב בליעל בלתי חונן ולא היה יכול להתאפק בסיבת כל הגנבים עליו.

כי פי המדבר אליהם. פירוש. שראו היה להתאפק ולהביא באופנים האלה את יעקב (כמפורש במדרש) אך היה סבור שלא ירד כי בחוץ אין רוח הקודש שורה דרך כ"ז שנאבד יוסף לא שרתה עליו שכינה שאין שכינה שורה מעלצות אבל כיון שידוע ליעקב מיד ישיג רוהיק ושבו לא יראה לבא למלרים לכן אמר כי פי המדבר וכו'. כי ידוע מאמרם בתענית. על נהר כבר אשר היה מכבר. וא"כ כיון ששרתה עליו שכינה בא"י שוב לא יפסיק אף בחו"ל וזה אמר כי פי המדבר ר"ל בלשון רוח הקודש כמו בארץ ישראל ודו"ק. **אן** יאמר שלא יעלה בדעתו שהוא נלך לטובתו היינו שאינו מכובד במלרים כי יוסף היה עבד ומבית האסורים יאל למלוך לכן לכבוד לו אם יבוא יעקב הגדול בשמו וביחוסו והוא נשיא אלקים למלרים, אבל לא

לשבור אוכל ולא המחיתו עד כלות פרוטה מן הכיס. אשר ידמה כי שמו בכליהם כסף או זהב. דרך בתחלה תיכף כאשר התחיל הרעב ירדו לשבור אוכל ותודה לשם כי יש לנו רוב כסף או זהב וכל סגולות מלכים והבן:

אלקים יתן בני. לחיבתו קראו בני אבל מכל מקום למדנו שהיה יכול להיות בני אם כי לא היה גדול ממנו רק שמונה שנה וזה כמו שביארו בריש פרק בן סו"מ דדורות הראשונים ילדו לשמונה שנים ולמדנו כי יוסף נגמר אללו כלי ההולדה לשמונה שנים ובכל זה בעודו בן י"ח שנים התאפק על ילדו ותוקף חומו מאשת פוטיפר. **וישימו** לו לבדו ולהם לבדם ולמלרים האוכלים אתו כו'. הכונה. הם בני ביתו ואשתו ובניו אשר היו מלרים. כי לא יוכלו המלרים לאכל לחם כו'. ואם יאכל עמהם הלא יאמרו כי הוא אינו מלרי אשר אוכל עמהם. ואם יאכל הוא ובני ביתו. והם לבדם. הלא אין זה מדרך הכבוד לבייש אותם אשר יאכלו לבדם על גולתו. ולכן אכל הוא לבדו ובניו לבדם. והם לבדם כדי שלא יתביישו לכן אמר ותרצ משאת בנימין מהיכן ממשאת כולם שכל אחד נתן: אסנת ומנשה ואפרים כמו ש"פ רז"ל, כי הם היו. המלרים האוכלים עמו לחם:

וישבתו וישכרו עמו. ספר זה הכתוב כי במכוון עשה זה יוסף שכאשר יאמר שבנימין גנב הגביע איך יקחהו לגנב בתוך ביתו לעבד ומי הוא המחזיק גנב בתוך ביתו לכן שמו יין ויאמר שהרבה יין עושה ומחמת שהיה שתוי ומלא יין חמד הגביע אשר ינחש בו יוסף אך הם יאלו כאור הבוקר וישנו בלילה אחר הסעודה ואלו שמו יין הלא שינה מפיגתם לכן וישכרו עמו ששתו יותר מרביעית כדי לשכר ואין שינה מפיגתו אדרבה כ"ש ששינה משכרתו כדאמר עירובין דף ס"ד והיה טוען שעל ידי מה שהיה שתוי ושכור גנב הגביע הזה ודו"ק:

וישבו לפניו הבכור כו'. זה מורה דיוסף היה מקרב את בני השפחות כפי רז"ל ולכן מן פרשה וישב לא נזכר שם שפחה על האמהות ובפ' ויגש בני בלהה בני זלפה אשר נתן לבן ולא כתב לשפחה ולכן הושיב אותם כסדר תולדותם ולא הקדים על בני האמהות לבני הגבירות כמו במנין של במדבר רק כמו באפור יעוין סוטה דף ל"ז עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד. וזה נשי אביו שהיו כנשי אביו אללו. או משום שלאחרי מות לאה ורחל לא זכר עליהם שם שפחה:

משך

ויגש

חבמה

כב 48

ויזבח זבחים כו' ולא ילק שמן ויין. וזה מאמרם במדיר על ברית השבטים הקריב הוא שהקריב עבור השבטים והיו כשותפים בקרבן ודו"ק.

א יתכן דאין מנחה ונסכים בזבח לבד לר' יהודה ורבנן עיין זבחים ק"י ובתוספות. ולכן בית אל היה דינו כירושלים. וגרסה מרז"ל שזה ירושלים שיעקב קראו בית אל יעוין רש"י וילא ובפרק גיד הנשה ל"א. אבל בבאר שבע וכן בעיר שכם לא הקריב נסכים ושמן דהיה לטעם דין במת לבד ודו"ק ככ"ו.

א יתכן דהיה מקריב מעשר בהמה כמו שאמר וכל אשר תתן לי עשר כו' ולכן מעשר בהמה של חולה לארץ לא קרב. כמו"ש ריש פרק מעשר בהמה לכן לא הקריב בבואו לארץ מפרן ארס:

ו יאמר אלוקים כו' במראות הלילה כו'. הנה אלל אברהם ויחמק לא מלאנו זה רק ביעקב כאן ובו"א היינו מפני שהיה מוכן ללאת לחו"ל לגור. לכן בא אליו התגלות אלוקות בלילה להראות שאף בלילה בחשכת הגלות שורה שכינה בישראל כמו שאמרו גלו לבבל שכינה עמם ולזה אברהם חקן תפילת שחרית ויחמק מנחה ויעקב ערבית והן איברים ופרדים שכן קריבין בין ביום בין בלילה והנה אמרו ז"ל שאין השכינה שורה בחו"ל רק למי שהיה רואה בארץ ישראל כמו שאמרו על יחזקאל סוף מוע"ק לכן סוף עבודה כמו הקטרת איברים שכבר נשחט ונזרק ביום נוהג אף בלילה. בינה זה ולזה אמר יעקב ד' ביום לרה ישגבך שם אלקי יעקב שבזמן שהם בלילה ובחשכת לילה ישגבך אלקי יעקב שנגלה אליו בלילה ודוק.

ו מזה ילא לנו מוסר השכל שכאשר ישראל אוחזין אל הקבלה הנאותה והולכים בדרכי' ולמודי אבותיהם אז הישראלי הוא גוי איתן עתיק יומין אשר נגלו אליו האלקים בהיות המקדש על מכווה אז שורה השכינה עמם גם בחו"ל גם בלילה אבל בזמן ששכחו ברית אבותיהם ואינם הולכים בדרכיהם אז כשהם בפני עולם הלא אין שכינה שורה בחו"ל ונסתלקה שכינה מהם ונחומים למסהה ולבזו. כי שאינו חושב עלמו לגוי עתיק שכבר ראה והיה דבר ד' אליו ודו"ק: **ו** בזה יובן מה דאמר (ירמי' ל"ב) כי על אפי ועל חמתי היה העיר הזאת כו' להסירה מעל פני הוא כי בגבעון כתוב בלילה הוא נראה אלוקים לשלמה זה בזבח לבד וכשנבנה הבמה"ק והסתפל והיה גלוי שכינה כתוב וירא ד' אל שלמה בלילה בדבש"י ולא זכה להראות אליו ד' בי אחרי גלוי שכינה כזאת לעיני כל ישראל יען כיום גזר על ישראל שיגלו על שנשא בת פרעה כו' לכן היה מתגלה להם בלילה לבורות

לא חש לטובה אביו. לכן אמר אחרי הצעת דבריו הקודמים שחש רק לטובתם והנה עיניכם רואות כו' פי המדבר הוא רק אליכם לטובתכם ולהללחתכם הנמרלה. כי כבודי הוא במעלה ראשונה אשר לא יתכן להיות גדול מזה. וכן כבודו הוא בתכלית בכל מילי. והוא שלא מכל לך לא יוסיפון בי מעלה רק הוא לטובתכם ואליכם דייקא ופשוט.

א יאמר בבואו אחר שלא יאמר יעקב שיהיה בארץ כנען ויכלכלנו בשלות לו שם מזון ומחיה לכן אמר כי זה לא יתכן אשר ישלח איש נכרי לארץ אבותיו מזון ומחיה הלא יאמרו כי לופה להוליך חלב הארץ והוא נכרי ואינו אוהב לארץ מלרים ולא חפץ בטובתה. אמנם אם היה יוסף מלרי בכל הליכותיו ובלשגו אז אמרו המלרים ששכח ארץ מולדתו ולא חשדוהו בזה. אבל אתם רואים כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש עברי אנכי בכל דבר. הלא בטח יחשדוני בכל זה כבודג בארץ מלרים ודו"ק.

עגלות עפ"י פרעה פסוסים לא היו מוליאים במלרים לחוץ למדינה בלי רשיון וכשהיו יולאים היו מסרסים וכמו שאמרו במשנה שאין פרה וחזירה כו' וסרוס אסור לב"כ וא"כ היה עובר יוסף על לפני עור יעוין במ"ל ל"א לכן הוכרח לשלוח עפ"י פרעה שהוא לזה לסרסן ולשלוח עגלות וזה עפ"י פרעה ודו"ק.

ו יזבח כו' לאלקי אביו יחמק. משום דאמרו סוף פ"ק במגילה דנענש על שלא כבד אביו כ"ב שנה. היה ירא שח"א יענש מדה כנגד מדה שיוסף לא יכבד אותו וכיו"ב ולכן זבח זבחים לעורר רחמים על שלא היה אלל אביו יחמק לכבדו.

ו דע דאמרו אבל כל ז' אינו משלח קרבנותיו דכתיב שלמים בזמן שהוא שלם (מו"ק ט"ז) ולכן בשעה שפירש ממנו יוסף והתאבל עליו יעקב כל הימים והיה חסר שפרשה ממנו שכינה לא הקריב קרבנות אולם כשידע שיוסף חי ותחי רוח וכתרגומו רוח כבואה לא היה חסר משלימותו. לכן אמר יוסף יעקב וכל אשכ לו. שכל אשר לו בכוחות נפשו היו שלמים אותו לכן נסע באר שבע ויזבח זבחים. והנה היין והשמן שעשה יעקב בבית אל על המלכה היא מנחת נסכים דמתנדב אדם יין ושמן בפני עולם ולא היו נסכים לזבח דהא היו על האבן ולא על המזבח. וקו"ל דהני דברים דהוו כמנחה אין שנים מתנדבין וכמו דתנן בספרא כשם שאין שנים מתנדבין מנחה כך אין מביאין לא יין ולא עלים כו' רק אז ביחיד או בלבוד. וכאן הקריב בשבילו ובשביל כל בניו והיה חסר יוסף ובניו שהיו במלרים לא היה יכול להקריב מנחה ונסכים לכן רק

משך

ויגש

חבמה

ואסור למוסרן לעיני דירביע ויעבור על לפני שור כפסק רמב"ם וכמו שפירש הפרישה. לכן לא מסר יוסף לגבדיו להיות כאלה. ולכן הפסיק וכתב מקנה לאן ובקרי. בינתיים שזה לא ירביעו כיון שאין יולדיו זה מזה ודו"ק:

קנה אותנו ואת אדמתנו כו' אולם יוסף שגא מאד את קנין העבדות להיות שליט אדם באדם לרע לו. לכן אמר ויקן יוסף את כל אדמת מלרים לפרעה אבל לא אותם לעבדים. רק הארץ תהא קמויה לפרעה והם יהיו קמוים לשעה להיות עובדים עבור לחמם ולהיות שכירי ימים לעבודת שדה. ולכן אמר יוסף הן קניתי אתכם היום. פירוש לזמן ואת אדמתכם לעולם לפרעה לכן העביר אותם בערים שכל יהיו כחזיוקים באדמתם ובמה יוכר שקנה את אדמתם. אם הם לא נמכרו ויושבים על נחלתם ודו"ק.

וגדוה ולא כו' והאדמה לא תשם כו'. זה אינו בכרמים ופרדסים שאינם לריכים זרע להם רק מפני שחוק עליהם הרעב מכרו איש שדהו וזוה המוכר שדה מוכר גם האילנות וכפירוש רש"ם דף ס"ט על קרא דויקס שדה עפרון כו'. ובמשנה ברשב"ם ס"ח נאמר ויהי הארץ לפרעה ואמר הא לכם זרע והיה בתבואות אבל לא בפירות האילנות אבל הארץ היתה בולה לפרעה גם כרמים

קניתי היום אתכם ואת אדמתכם לפרעה. ספרה התורה לנו זאת. מפני דהתורה אמרה ושאלה אשה משכנתה וכו' כלי כסף וזהב ושמות, ובכר לעקו אנשי מלרים לפני אלכסנדר מוקדון תנו לנו כסף וזהב ששאלתם והשיב להם גביהה בן פסיסא בפי' חלק י"א תנו לנו שכר עבודה של ששים רבוא שעבודתם עממה במלרים רד"ו שנה יעו"ש ובמדרש והא עבודה עבדו למלך מלרים כמו שכתוב ויבנו את פיתוס וכו' לפרעה ואין נטלו מאת העם כלי כסף וזהב. אך כיון שפרעה קנה אותם והמה וכל מה שלהם שייד למלך מלרים והכל שלו אז שפיר נטלו דמי עבודתם ודו"ק.

בהפטרה יהודה ובני ישראל חזריו אפרים ובית ישראל כו' כי בני יהודה הי' להם מקדש והיו עולים לרגל כדון זכרים ועץ אפרים לא הי' להם מקדש ולא עלו לרגל כדון בית ישראל אלו הנשים ודו"ק.

ויחי.

ויחי יעקב בארץ מלרים וכו' הענין. שהאדם יש אחש שמילעמלו [גם זה טוב] ויש שחי לבני ביתו ויש שחי לפירו

להורות שגם בגלותן יהיה ד' עממה ולזה אמר במלכים בגבעון נראה ד' אל שלמה בחלום הלילה ולכשנבנה בהמ"ק וירא ד' אל שלמה שנית כאשר נראה אליו בגבעון לא במעלה גבוה יותר רק כמו בגבעון. ודו"ק **אנכי** ארד עמך וכו' ויוסף ישית ידו על עיניו. יתכן כי אמר לו שכל יחקור בעיונו ובעיניו השכלים על תכלית ומהות הענין שלריך לירד למלרים ולעלות כי מה זה תכלית וסבה לאיזו שלמות. שלאברהם אמר לילך לארץ כנען להשאר שם בארץ המיוחדת לו אך לילך למלרים מה זה תכלית. אמר כי הענין של יוסף ישית ידו על עיניו שזה הענין יעלו עיניו שכל תחקור וכל תסתכל אחרי דרכי ההשגחה כי רמו. כי מי מלל זה אשר הלער של יוסף יהא לתכלית נראה כזה שידור במלרים ויהי לשליט ויפרסם דעות לודקות וכל הארץ יהיו כפופים לו הלא זה הענין די לשום יד ולכחות השקפת עיניו והבטת הבנתך המוחשת וזה ע"ד לחות:

אברה בני זלפה וכו' שש עשרה נפש. בכולהו כתיב ילד ליעקב כל נפש. וכאן לא כתיב כלי ויתכן. מפני שאמר בספר הישר שסרח איינה בת אשר רק בת אשתו ונתגדלה לאל אשר לכן לא אמר כל **בני** רחל אשת יעקב יוסף ובנימין. לפי שמאלנו באברהם ששלח בן פלגשו וכן ביפתח בן אשה זונה גרשוהו אחיו מצית אביו וכו' באלו אחי יוסף עם אביהם שלא יאמרו מסתמא הוא בן אשה פחותה ויגרשוהו מצית אביו לכן פרסמוהו כי אמו עקרו של בית ואחיו בן אמו בנימין אשר לא עזבו ובשבלו חדרו כל החרדה הזאת ופשוט.

בני רחל כו' אשר ילד ליעקב ולא כתוב אשר ילדה ליעקב כמו בשאר נשים לפי התרגום יונתן שכתוב הבטן הוחלפו יוסף מבטן לאה לתוך בטן רחל אם כן לפי מה שדרשו בסוף פ' המפלת דאשר ילדה הוא על הריון שאשה מזרעת תחלה יולדת זכר אם כן לא היה הזריעה מרחל לכן רק על הלידה לבד כתיב אשר ילד ודו"ק:

וצאנם ובקדם כו' לא זכר הנשים כמו שזכר פרעה משום שכבר קרה להם בשרה וחשש שמא גם בנשיהם.

ויתן להם יוסף לחם בסוסים ובמקנה כו' ובחמורים בין סוסים לחמורים ולהלן בוארץ גבי דבר כתוב בסוסים ובחמורים כו' נראה משום דאמרו כל שאין עיבורן שזה אינן יולדיו זמ"ז בריש בכורות וסוס וחמור עיבורן שזה ויולדיו פרדות אם כן הלכה דבני נח נלקחו על הרבעת כלאי בהמה כפסק רמב"ם

משך

ויחי

חכמה

בג

45

כראובן ושמעון יהיו לי. פירוש. שהשם הבטיח לו שיתן הארץ הזאת לזרעו אחוזת עולם. אולם אפרים ומנשה בעת היינו בזמן הזה יהיו כראובן ושמעון. אבל בבוא הגואל האחרון יהיו לאחדים כמו שפרשו רש"י ותוספות פרק יט נוטלין דף קכ"ב מקרא דכתיב שער יוסף אחד, וזה שאמר ועתה יטלו שני בניך שני חלקים. **אפרים** ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. פירוש דא"ר ישראל הוי מוחזקת מורשה מאבותיהם אי"כ אם היה עושה ליוסף בכור הרי היה מנשה בכור אלל יוסף והיה לפ"ז נוטל מנשה שני חלקים משני חלקי יוסף ואפרים רק השליש. לכן אמר כי לא נתן ליוסף רק לבניו שיהיו כבניו. וכן כתוב בדברי הימים נתנה בכורתו לבני יוסף כו' ואי"כ אפרים שזה למנשה לכן לא הקפיד יוסף רק על אשר ישית יד ימינו ולא מה שהקדים אפרים למנשה באמירתו. ולכן אמר ידעתי כשאמרתי אפרים ומנשה גם ידעתי עכשיו ובמכוון אמרתי ועשיתי כך ודו"ק:

ואני בבואי מפרן מתה עלי רחל כו'. הענין שחשש שמא יאחר שבועתו להוליכו לארץ ישראל. לכן רמז לו כי רחל מתה עליו היינו בשבילו שאיחר את נדרו:

מתה עלי רחל. רבותינו פירשו בסבתי ובשבילי על שאחר נדרו ואמר את אשר תמלא כו' לא יחמי' ואולי יתכן לפי דברי רמב"ן דנתעברה בחי'ל ומעת בואה בגבול הארץ לא נגע בה. יתכן כי משום זה לא היה זריז ומלווה כאמרו סוף פרק המפלת לכן קשתה בלדתה. **ואקברה** שם בדרך בעוד כזרת ארץ כו' מכלן רמז למה שאמרו ז"ל בירושלמי דמת מלוא קנה מקומו דוקא כשהוא חוץ לתחום, אבל אם הוא תוך תחום העיר מביאו לבית הקברות ולכן אמר כי היה עוד כזרת ארץ תחום שבת, ולכן לא הביאה לבית הקברות רק ואקברה שם וכו' ודו"ק

ראה פניך לא פיללתי כו' בגמרא ב"ב דף קל"א מכיר בן מנשה ויחיר בן מנשה וילדו בימי יעקב ופירש רש"י גמרא ולענ"ד י"ל עפ"י מה דרש ב"ב מדות דר"א דנו של ר"ה גס לרבות גס הארי וגס כו' הדוב לרבות גוריהן. וכן מות יומתו גס שניהם לרבות מעוברת שסוקלין ולרה. ואי"כ גס הכא דרשינן קרא ראה פניך וכו' גס את זרעך דגס לרבות ולדותיהן, וזה נכון.

גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל. לפי מה שבארתי שגם את זרעך מרבינין גס מכיר ויחיר בני מנשה יש לפרש שלכן אמר גס הוא יהיה לעם זה מכיר בן מנשה וגם הוא יגדל זה יחיר בן מנשה שפירש

לעירו ויש שחי לכל העולם וע"ז נאמר ולדיק יסוד עולם. ויעקב אבינו לא צעירו לבד היה חי ולא בארץ גושן לבד רק בכל ארץ מלרים והיינו שפסק הרעב ממלרים שברך לפרעה שיעלה היאור בשבילו. וזה שאמרו אבל כבד זה למלרים ולא לארץ גושן בלבד. שחזר הרעב למקומו אחר פטירתו. ולכן רבינו הקדוש קרי אנפשיה ומי"א יהודה י"ז שנים בליפורי היינו שמענוותנותו הקטין כבודו שאינו חי רק בלפורי אבל האמת שר"ח נווח אי לכס עוברות שבאי הרי שכבודו הגין על כל ארץ ישראל ודו"ק: וזה שראו אחי יוסף כי מת אביהם. היינו שחזר הרעב למקומו וכאמאר הספרי פ' עקב ולכן יראו מפני יוסף. עוד יש לאמרי. דידוע דקבר לדיק מכפר ומלאנו לירמיה שהלך על קברי האבות. וקבר משה מכפר על עון פטור כאמארם בסוטה. וזה שאמרו אבל כבד זה למלרים היינו מה שאין הקבר במלרים ודייקן זה והבין:

וישתחו ישראל על ראש המטה. ועוד שנשבע לבין הגוים והוא עומד בלדקו לשון רש"י ופירשו שיוסף היה חי מזה ועשר שנים. ופלגא דלהון כ"ה ושלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה ושבע שני השבע. ושנתים הרעב. וי"ז שנה שחי יעקב במלרים הרי בס"ה כ"ז וזוה דייק רש"י והוא עומד בלדקו דעברו רוב שנותיו ולא חטא שוב לא יחטא. ודו"ק.

ויאמר ליוסף הנה אביך חולה כו'. הנה לא היה אז האזהרה של לא יוכל לבקר. אמנם בכ"ז היה אז דין בכורה כמו נחלות אחר מתן תורה והאבות עשו דבריהם על פי התורה אם לא מה שראו לורך גדול לפי הזמן לכן הדין דמנחיל אדם את בניו לרי' יוחנן בן ברוקא כמה שירלה שירבה לאחד וימעט לאחר הוי רק כשהוא שכיב מרע לכן כשהיה חולה לקח מנשה ואפרים. והזמין הקב"ה דין מנשה ואפרים להראות כי לא מאהבת רחל או מפחיתות לאה העביר הבכורה מראובן ליוסף דהרי מנשה ואפרים הן מאס אחד ובכל זה וישם אפרים לפני מנשה ודבר הנאמר ע"י נביא אינו יכול להשתנות מטובה. לכן לא זכר יעקב מה שנאמר לך אחננה שכיון שהבטתה לעלמו יכול להשתנות. אבל לזרעו הרי נאמר ע"י נביא ואינו יכול להשתנות והוי כמוחזק ולכן יכול להנחיל לבניו. ומשום זה אמר נראה אלי בלזו כו'. ונחתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריו אחוזת עולם והוי כמוחזק שכיון שאינו יכול להשתנות מפני החטא. לכן יכול להנחיל את בניו דבראוי לא אמר ריב"ב דיכול להנחיל לבניו וכמו שפסקו האחרונים ודו"ק.

ועתה שני בניך הנולדים לך כו' אפרים ומנשה

משך

ויחי

חבמה

ממנה חם לזבולן וכמו שדרשו ז"ל על פסוק שחם ישכר באהליך וזבולן בלאתיך. ובסוטה כשמעון אחי עזריה והבן.

ברכות אביך גברו על ברכות הורי וכו' תהיין וכו' נזיר אחיו הענין. דכל בניו של יעקב היו מלערים את אביהם במה שלא הגידו לו ממכירתו. אולם יוסף היה מלער עלמו כל הכ"ב שנה שלא שטה יין וכמאמרם נזיר אחיו שהיה נזיר מן היין. וזה שאמר ברכות אביך כו' לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו ולא לבניו הנותרים שלא נזהרו בכבוד אביהם ודו"ק.

ב"ר אלה שבטי ישראל שנים עשר. יתכן דהמה דברי יעקב אעפ"י שלא ברכתי את השלש הראשונים בכ"ז כל אלה הם שבטי ישראל ובכללותם נקראו בשם ישראל. ואולי כוון למה דאמרו ריש פרק יש נוהלין גמירי דלא כלה שבטא והשבט יהיה בפני עלמו ולא ימחה שבט מ ישראל ודו"ק.

יירב"ר יוסף אל בית פרעה כו' כו' לשיטת רמב"ן אופן כ"ז שלא נקבר אסור לסוך ולרחוץ ולקטט וגם לרמזים דאופן שרי אין זה מדרך הגימטריא וכבוד אביו לסוך וללבוש בגדי שררות כפי הראוי להיות בבואו אל המלך בעוד אביו מת מיטל לפניו לכן לא היה יכול לכנס אל פרעה לדבר עמו.

אבי השביעי לאמור. לא אמר לו כי הוא בעלמו נשבע אנוכי אעשה כו' רק השביעי שלא יהיה כבוגד בעמו ובאנוכי שהמליכוהו ועשו לו טובה הרבה ובכל זה אביו האלקי אשר קברו היה לתפארת להמלכיים הולילו ארלה כנען לכן אמר כי אביו השביעי לקברו בקבר הכין לו בחייו משום דאדם יכול להשביע חבירו בדבר שברשותו כדעת רבינו הר"ם פר"ק משבועות יעו"ש. לכן השביעו שיוליך אותו ולא יקברוהו במלרים כי אמנם אחר שמת האדם אין הגוף דבר שברשותו שאז לאו בר זכיה הוי והגוף אינו שלו (רק מדין כבוד) אולם יעקב אבינו לא מת והוא חי נמלא כי הוא עדיין הגוף בשרותו ויכול להשביעו שלא יקברו במלרים ודו"ק.

ייעש לאביו אבל שבטת ימים. בירושלמי מו"ק דרשו ז' ימי אבלות. והיינו לכל חיל פרעה אשר לא יכלו עבדו בארץ אחרת כמו בסוס ורכב ופרשים והיו בעי לאהדורי מגבול הארץ ולדידהו הוי כדאמר רבא מו"ק כ"ב ממי מהדרו אפייהו מבולא דסיכרא חייל אבילות ולכן עשו אבל לדלידהו כמו שנסתם הגולל. ולכן אמרו אבל כבד זה למלרים דאילו לבניו עדיין לא חיילא אבילות עד הקבורה. ולכן שב אחרי קברו אביו אחרי מופלג ששה ז' ימים ולמ"ד אחרי סמוך הוא

שפירש רש"י בפסוק ויקרא' אתהן חוות יאיר כו' לפי שלא היו לו בנים לכן אמר וגם הוא יגדל אבל לא יהיה לעם ודו"ק.

בחרבי ובקשתי ת"א בללתי ובעותי. ללתי הוא סדר תפלה הקבוע כמו ש"א השבחה והתפלה וההודאה מעבדין (תוספתא מנחות) ובעותי הוא בקשה אשר אמרו אס רלה אדם לחדש בתפלתו מעין כל ברכה שואל אדם לרכיו יעוין פ"ק דע"ז בזה. והנה הנפק"מ. כי סדר תפלה שזו עבודה קבועה אין הכוונה מעבד ואם כוון לבדו באבות בני ובכונה מועפת בני לא כן בחידוש שמבקש האדם לרכיו ומחדש בעי כוונה יתירה ואולי נכלל זה בהא דאמרו פ"ק דתענית אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אי"כ משים נפשו בכפו והא כו'. ולכס לא נכון עמו כו' ואעפ"כ והוא רחום יכפר עון לא קשיא כאן ביחיד כאן בלבור פירוש שסדר התפלה שהוא בלבור אף שהוא בלא כוונה מתקבלת. לא כן הבקשה החדשה היא לריכה להיות בכונה מופלגת. ואמרו בירושלמי ברכות שאחיתופל היה מתפלל ג' תפלות חדשות בכל יום [אולי ע"ז אמר דוד במזמור שאמר על אחיתופל ערב ובוקר ולהרים אשיחה כי אין אני מתפלל יותר מהחיוז וישמע קולי] והנה חרב הוא בעלמו מו"ק שברזל שיש לו חדוד ממית בכל שהוא ואין לריך אומר (כ"מ פ"ג מרומא) אבל הקשת בעלמו אינו מו"ק רק כח המורה. ותלוי לפי כח ורחוק המורה בקשת. לזה קרא לתפלה בשם חרבי שהיא אף בלא כונה מרובה ובעותי בשם קשתי. שהיא כמו קשת שהיא עד שמשים נפשו בכפו. ולכן אמר ברכות דף ה' כל הקורא ק"ש על מטתו כאלו אחז חרב של שתי פיות כו' כי על מטתו איננה בכונה מרובה. ולכן אמר שמע ד' תחינתי זה בקשתי שלריכה כוונה מרובה כש"כ ד' תפילתי יקח. שא"ל כוונה כ"כ ודו"ק היטב. --

יירך בעורף אויבך ישתחוו לך בני אביך. בתוספתא ברכות נאמרו טעמים מפני מה זכה יהודה למלכות יעו"ש. ואולי יתכן עוד כי בשמואל א' ט"ז וישמע שאל את העם ויפקדם בטלאים ומאיתים אלק רגלי ועשרת אלפים איש יהודה ולבסוף כתוב ויחמול שאל והעם כו'. ונראה כי אף העם חמל. אבל מספר אנשי יהודה החרימום בלא חמלה ולכן כיון שלא חטאו בעמלק זכו במלכות ונכון זה שאמר משום שידך בעורף אויבך שלא תחמול על עמלק לכן ישתחוו כו' וזהו שני מלות להכריז זרעו של עמלק ולהקים להם מלך ודו"ק.

יירי למס עובד. פירוש כי עבודתו בתורה נותן

משך

ויחי

חכמה

כר 47

מימינו זו תורה ומשמאלם זו תפילה והנה אם יאחזון ישראל בתורה או תהי' ההנהגה הרוחנית האלקית ויהיה האדם רוחני ועלם פשוט שאינו מתעדר. לאכן בתפילה שההנהגה טבעית, והאדם מונח בחיק הטבע, והרכבתו נפרדת ולכן הוא בן תמותה, וזהו ותשת עלי כפפה כף כהה [וכמו שדרשו חז"ל ידכה יד כהה וזה יד שמאלו של הקב"ה הוא ההנהגה טבעית, לא כן אם ימין ד' רוממה אז לא אמות ויבלע המות לנלח בבר"א וזה שדרש בזה"ק רבי' שאני עמלא דאורייתא דלמעלה מן שמשא הוא והבן כל זה היטב.

כל הבוכה על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנוז. (שבת פרק האורג) יובן עפ"י דברי הגמרא, ומי איכא בכיה קמיה קוב"ה והא כתיב עוז ומודה במקומו לא קשיא כאן בבתי גוואי כאן בבתי בראי והלוי מובן. שטבע אין שום שגוי והרגש כלל, וזה הופרן בבית גנוז, ופירוש בתי גוואי דגם קוב"ה בוכה כביכול ודו"ק.

כל מי שאינו בוכה על אדם כשר ראוי לקוברו בחייו שנאמר ויקברו בהרגשם כו' שלא הספידוהו כהלכה, הענין, דיש בכיה על הפסד הת"ה, ואז הבכיה אפילו על זקן וישיש, והנה במשה מלאנו שנתקלרו שנותיו עבוד ישראל לא כן יהושע מלאנו בגמרא ששה בכיבוס וחילוק כדי שיחיה יותר ולכן לא בכו על יהושע אולם בשביל הפסד אבי ישראל אין נפק"מ ולכן געש עליהם הבר ודו"ק.

הצדיק אבד ואין איש שם על לב פירושו עפ"י מה דמסקו תוס' ב"ק כ"ז ע"ב דמזיק בידים באונס דגניבה פטור ובאונס דכעין אבידה דקרובה לפשיעה חייב עיי"ש ומלאנו ב"מ פ"ב דרך הנוח (שמונחין בסדר) דרך נפילה ולכן אם הלדיק ימות כמות כל האדם אז הנה אונס כעין גניבה לא כן אם הלדיק מת דרך אבידה אז בחטאיו נאסף הלדיק וחייבין ע"ז משום אדם המזיק וזה הלדיק אבד ובכל זה ואין איש שם על לב ודו"ק.

וידיהו נא פ"ש ברוחך אלי פירוש כי הלדיק אחרי מותו אין בכוחו להשפיע רק מאור התורה שיושבין ועוסקין בישיבה של מעלה אבל מן המלות נעשה חפשי וזה פי שנים תורה ומלות, ואמר לו אם תרצני לוקח מאתך או אני חייב במלות כאדם חי ולכן אמר בעירובין מ"ג דהני שב שמעתא דאליהו אמרינהו כו' ואם לא לא פירוש כי אם אני נתחפך לרוחני כחנך אז אין אתה רואה אותי בעת הלקיחה וכמו שפירשו קדמונים על הפסוק אחרי רואי עיי"ש וזה שימו לילות כימים על משים לילות כימים דאז ישיפיע

הוא כמוש"כ בשו"ע שאם הוא קרוא להמושל. שכן אמר ואשובה ודו"ק.

מספר גדול וכבד מאד, תגא אפילו כוסים אפילו חמורים דחמור ידע אבוס בעליו, ובספרי ובתוספתא סוטה אמר דכיון שמת יעקב חזר הרעב למקומו וכתוב וינהלם בסוסים כו' ולזה אמרו דגם סוסים וחמורים הרגישו במוותו של יעקב ופשוט.

בוזיהק בפרשתנו דף רי"ט א"ל כד מתער קב"ה ימינא דיליה אתמנע מותא מן עלמא ולא יתער האי ימינא אלא כד יתערין ישראל בימינא דקב"ה ומאי ניהו תורה דכתיב זה מימינו אש דת למו בזהווא וימנא ימין ד' עושה חיל לא אמות. הפירוש עפ"י מה דאמרינן בשבת מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה והפירוש, הוא דעניני תפלה קבועין על הזמנים ערב ובוקר ולהרים, וכן הברכות כולן כד מיתער משניתיה כו' כד מסיים מסאני כו' והמה על ענינים גשמיים, ולא מלאנו בהאישים הרוחניים תפלה רק שירה שאין שירה אלא תורה שנאמר כתוב השירה הזאת, והנה הומן הוא בא מהקפי הגלגלים ותהלוכות השמים, לא כן תורה שחיובה תמיד בלא הפסק והיא למעלה מן הזמן וכל הנבראים כולם, והזמן הוא הדק שבגשמים כי כמעט אינו מורגש לרוב דקותו, וזה התפלה הוא קיום העולם הגשמי, מקום הנמלא בו זמן וזה מניחין חיי עולם, התורה היא חיותה של כל העולמות וכל הנבראים גשמיים ורוחניים ועוסקים בחיי שעה שהתפלה היא חיותה של השעה והזמן ולמעלה מן הזמן אין מקום לתפלה ודו"ק.

ובמובן זה אמר ר' אליעזר ריש פרק ב' דיו"ט מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה פ"י דלר' אליעזר הוי שמחת יו"ט מלה כמו תפלה נגד תורה וזה שעוסקין בחיי שעה שהוא שמחת יו"ט שהיא מלה והיא תלו' בזמן וזה קיום הגשמי אבל תורה היא חיי עולם שבמקום שאין גשם כלל עוסקין בתורה אבל לרבנן הו' שמחת יו"ט מובה ומי שעוסק בתורה ואינו מקיים שמחת יו"ט הוי כלומר ע"מ שלא לעשות וכדאמר ירושלמי ריש ברכות ואכמ"ל.

וזה הענין שאדם הראשון היה גבוה מסוף העולם ועד סופו שבשכלו השיג כל שלמות הנבראים והעוללים מכל הנבראים וכיון שאלח מען הרעת הוקטן קומתו, היינו שאבד בהירות רוחותו וגשאר מונח ואחון בחיק הטבע וגבוה מאה אמה [הוא מאה ברכות שמיסודים על כל לרבי האדם הטבעיים והבן] וההנהגה הטבעית מוכנה בשם שאל והרוחנית בשם ימין וזה שדרש בספרי האזינו והמים להם חומה מימינם ומשמאלם

חכמה

ויחי

משך

ואבנים כדי שתקיימו ישראל רק אין מי שיכפר ובטל אגודת הכללי מעם ד', והנה במיתת גדליה מלאנו לחול בנה דף ס"א שאדרבא הוא היה חיב בעלמו שיתכן בן קרח אמר אליו שישמעאל בן נתניה נשכר ממלך בני עמון להרגך והאי לישנא בישא בו למיתת מיבטי ולכן כתב ביד גדליה בן אחיקם רק שבטלה אגודת ישראל וככה גחלתן לזה שקולה ולזה מקדים ומי הרגו ישמעאל בן נתניה הרגו לאחר אותו שהגיד לו יוחנן מקודם ואיזה לא חש אי"כ על מיתתו לא נתחייבו ישראל מאומה לזה שקולה וכו' ודו"ק.

כד שכיב ר"י וכו' והבאתי את השמש בלחרים זה יומו של יאשיהו. היינו שידוע שהשמש ולבא השמים המה רולים לעשות רלון צוראם בחשק בלתי מוגבל. רק שהש"ת מעבבם בכח המושך וידוע לתוכנים ואכמ"ל והנה יאשיהו היה בעלמו הגורם למיתתו וכן ר' יוחנן כמפורש במלכים ובצ"מ פרק הפועלים. כי השם יתברך הסיר כח המעבב ועשה סיבות אשר המה הגורמים לזה וזהו והבאתי את השמש בלחרים שהשמש רלה מלד עלמותה רק שהש"ת הסיר המעבבים ודו"ק.

אי נא לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדתה ר"ל כי אם הלדיק מת מחוך זקנה ומחלישות מתחילה מרגישים ההפסד מהתעליות ממנו הרחוקים וכשנחלש יותר גם מן הקרובים וכשמת גם מעירו אבל אם מת פתאום אז עדיין שמעתיה מדרון בעלמא רק הקרובים מרגישים תיכף וזה שאמר אי נא לה פירוש שבטבריה מרגישים תיכף ההעדרי ולענין התועלת היו המאוחרים כמו"ש ארץ שנער הרה וילדה כו' והבן: **נראה** לומר טעם על מה שאמר חז"ל ולחם אנשים תאכלי כי כבר ידוע ענין הבריאה של האדם אשר נפש האדם בעלמותה היא שכל הנבדל. רק הוא כמו נהמא דכסופא שאין לה רק מחסד חסם לא בן בירידתה אשרי וטוב לה כי תאכל יגיע כפה וכבר קלסיה המגיד למרן ז"ל בזה ולכן כדי שלא ישאל האדם על דרכי ד' מה המה אם בן תמותה הנהו למח הורד ממרום גאווה. ע"ז מאכילין אותו לחם אנשים פוק חוי נהמא דכסופי לחם חסד ותו לא תחלוק על דרכי השם והבן:

פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם כו' הנה למדס כי לא יעלו כחומה עד בוא נביא מהש"ת ויאמר פקד כו' וזה למוד לזריות שלא יעלו מעלמן ולא כמו שעשו בני אפרים שהקדימו הקץ וגם אם יאמר להם הנביא שיעלו לארץ אחרת הוא נביא שקר רק שיאמר שיעלו לארץ אשר נשבע לאבותינו וכמו שהיה במשה רבינו ודו"ק.

מה

ישפיע לכם קדושה מחורתו הלומד כעת בישיבה של מעלה הגיעו ראש על לדיק כתמר שזה אין לו כעת כי במתים חפשי ודו"ק.

בשמחות מת לשבע ימים הוא מיתתה של חיבה וזה ושבע ילן כל יפקד רע וכמו שדרשו בזכרות אל תקרא ושבע אלא ושבע ודו"ק. **ברכות** דף י"ח היה מהלך בבית הקברות כו' וס"ת בראשו הר"ז לועג לרש כו' ופירשו חוספות וראש דהיה רעל פה אסור לקרות כו' ולפי מה שפרשתי דמורה איכא גם בישיבה של מעלה וכמו דמלינו מקומות אין מהפך אפשר דלקרות ע"פ שרי ורק לקרות מס"ת זהו גופיה מלוא דקורא מתוך הספר דדברים שבכתב איא רשאי לקרות ע"פ דקלף ליכא בישיבה של מעלה במקום דליכא חומר והא דאסור לומר בפני המה אלא דברים של מת היינו משום דג' ימים נפשא טייסא על גופא כדאמר בירושלמי סוף יבמות לכן שפיר הוה לועג לרש כשקורא בתורה.

והנה החום צ"ב פרק הספינה [ובאורך בחום ר"י חסיד לברכות] כתבו דהך דלועג לרש היינו כמ"ד מלות אין בטלות לעתיד לבוא ולכך גבי כלאים בתכריכי של מת בנה דף ס"ב אמר ר"י דאחיא כמ"ד בטלות לעתיד לבוא וזה פלא דהלא יחזורו ללבושיהן ע"י נסופלא אי"כ יכול להתהוות בגד עם גלית והסבר הדבר ע"ד מושכל נראה דאם המלות הוא טוב החלטי חף אם אין יר הרע המסית כו' אז מה שאינו מקיים המת מלוא היינו כמי שאין לו לולב במה יקיים המלוא שאין הגוף עמו אשר בו יוכל לקיים המלות המעשיות הנריכים גוף לחול עליו ושפיר הוה לועג לרש אבל אם תאמר דלעתיד כשאין יר הרע כמו דכתיב ואת הנפוני ארתיק מאתכם (עיין סוף סוכה) אז המלות בטלות אלמא שאין המלות רק להסיר רוע החומר העובר המסית האכזרי אי"כ המתים שאין להם יר הרע (כמו שמלינו פרק הספינה יצא בזהו עלמאמי איכא) שוב אינם לריכים להמלות והרי זה כמי שאינו למא שאינו לריך למים להסיר למאמו ולא שייך לועג לרש ודו"ק.

ר"ה דף ח"י ע"ב זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ומי הרגו ישמעאל בן נתניה הרגו ללמוד ששקולה מיתתו של לדיקים כשריפת בית אלקינו כבר עמדו על הסתירה ממדרש איכה דקשה יותר מבית המקדש דכתיב הפלא פלאים: והנראה דבמיתת הלדיק אין מי שיכפר ויגן על הרעה ועוד שנענשים על מיתתו ובכמה"ק אדרבא שפך חמתו על עלים

משך

ויחי

חכמה

כה 49

מה שהשביע יוסף את בני ישראל ולא את חסדו
משום שידע שבניו חלק מהם ירשו מערב הירדן
וירלו לקבורו אללם ולא יעבירוהו את הירדן לכן היה
לבני ישראל שהם יקברוהו בארץ ישראל לא בעבר
הירדן וכן היה כו' קברוהו בשכם כמו שכתוב ביהושע:
ויעוין מכלתא ריש בשלח.

בהפטר ושמרת את משמרת ד' פירוש
יעשה משמרת למשמרת ד' וזה סייגים שתקן
שלמה עירובין ונטי' ושניות וכמו דליף ביבמות פ"ב מקרא
ושמרתם את משמרת יעו"ש הטב' וזה דאמר במדרש
חכמה לשלמה כחול על שפת הים כ"ז אף חכמה
גדרה לשלמה זה הסייגים שתקן:

ואשר עשה לשני כו' הגה יתכן דהיה נודע
מהנבואה לדוד אשר בימיו לא יבנה הבית כי אם

שלמה יבנה כי איש מנוחה הוא ובעת חנוכה יתקדש
בכבוד הש"ת וכמו שאמר ונקדש בכבודי וכן לבית
עולמים ולכן מלאנו שרתה שכינה בבנין שלמה וירא
כל העם וירדו כמו במשכן בימי משה וזה במלכים
קס ושפיכות דמים מסלקת השכינה כמו שאמר בסוף
מסעי בספרי על פסוק כי אני ד' שוכן בתוך בני
וכן אמור בדה"י כ"ח לא תבנה בית לשמי כ"ז
ודמים שפכת לכן היה לשלמה קודם בנין הבית להרג
את יואב וכאמור ולא תקחו כופר כדי שלא יהא עכוב
להתגלות השכינה עון שכירת דמים ודוק! וכפי הגרסה
אשר עשה לי הוא על שהרג את אבשלום כי דוד
היה סבור כי יש להתגלל את אבשלום קצת על
שהיה מוכרח בגזירת הנביא הנבי מקים עליך כו'
ושכב את נשיך ויעו"י דברי אמת לר"י בכר דוד
דרוש א' בזה ומלתי כ"ז ב"ה ברלב"ג יעו"ש.

השמות לספר בראשית

פ' ויצא

פ' ויגש

כי מכרנו כו' כל העושר אשר הליל מאבינו לנו הוא
ולבנינו. רמז מכאן לתקנת חכמים לכתובת ב"ד
דבירושלמי מבוחר דהוי כנוחל מן האם דאין הבכור
נטל פי שנים (עיין אור שמח) לכן אמרו כי הוי
כסף נדוני' שלהם לכן המה להם היינו הנשים ולבניהם
הזכרים אחרי מות יעקב כמו כל כסף נדוני' שתקנו
חכמים כחובת ב"ד ודו"ק.

פ' וישלח

לא מלאנו בשום אדם שילוחו הש"ת לעשות מזבח
לבד יעקב בפעם הזה. והגדרה משום דאמרו
שוגא גזל בעולה והבאתם לד' את הגזול כו' הירק.
ויעקב חשש שמא יש בידי גזל משלל שסמ' לכן הודיע
הקב"ה שלא ישים לבו שאין בהם חשש גזל כלום:

ואחיו מת אמרו כן, דלכי ידיעתם איך היה מקושר
יוסף לאביו בטח אלו הי' בחיים היה מודיע
לאביו במכתב מקומו וזה מקרי ברי' רש"י בכתובות
דף כ"ב באומרת ברי' לי שאלו הי' קיים היה בא
ועיין ר"ן שם ודו"ק:

בנותיו ובנות בניו הביא אתו לפי הפשט הוא
מכוון על נשי בניו ונשי בניו וכדאמר
במ"ר פ' וישב על קרא דכל בניו וכל בנותיו כו' וזה
רמז מה שחושב ובני בנים אתו והפסיק במלת אתו
ואשר זה בנותיו כו' אתו להורות דהיו אסורין בתשמיש
בבואן מלרים מפני הרעב דאסורים בתשמיש כמו
שדרשו על קרא דיוסף יולד כו' בטרם תבוא שנת
הרעב בתעניות וזה כמו שכתוב בנח בבואן אל התבה ודוק: